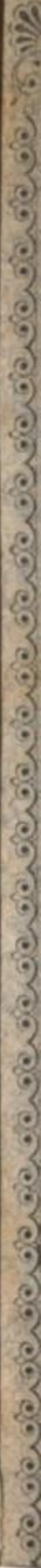

4/8°

1221

α

8

21

Надпад

поса

Буфеѝ.

(1758.)

Други видawk.

(С wobrajom.)

Будыѝин 1888.

З nakladom Maѝicy Serbskeje.

W kommissiji Marka Smolerja.

8

221

Bjedrich II. po nadpadže pola Bukcz.

Nadpad

poła

B u f e ž .

(1758.)

Druhi wudawk.

4/8° 1221₂

Budyšin 1888.

Z nakładom Maćicy Serbskeje.

W kommissiji Marka Smolerja.

Maćiěnych spisow čisło 18.

1. Wšchedipomnjenje.

Hdyž so se Sserbow runje won k ranju nastajich, so by swoj pucz do Pólskeje wsał, smějesch sady lužiskich měšnikow rjanu plódnu krajinu pscheczahnyč. To je Schlesynska, kiž tebje wobdawa, doniž nohu na pólsko-rušowsku mjesu nje-stajich. Pruski worjoł (hodler) ju dawno kralowszy schituje. Wšched tym pať so tam rakuske khorhoje smahowale. Tehdy je schlesynski lud k Rakuskej pšuschal.

W lěcze 1740 so pruski trón 28lětnemu Bjedrichej II. dosta. Njenadžizy a nahle tón khorbly mlodženz s wójskom do sušodneje Schlesynskeje stupi, a žadašče sebi s mozu někotre strony teje krajiny.

Kejžorka Marija Theresija jemu s tym wotmolwi, so mózne wójska na njeho póšla.

Alle na tšecze krej-mokre lěto sšednaschtaj so, a zyła krajina pschińdže k Pruskej, jenož najhornišche kónzy kejžorzy wostachu.

So teje schlesynskej wójnje běšče dwě lěcze mēr.

Bjes tym kejžorka wošylni, tať so so smuži, pschěhraty kraj sašo sdozywacz. Alle jeje mlody njepscheczal so ji s druha nahle do kraja wali, a powalowašče dwě lěcze doľho Kejžorskich a jim pomhazych Saksow, hdžežkuli jich nadeńdže, dokelž jeho wojeřski lud, kiž mějesche swojeho lubeho „Fryzu“ sa šwērneho nana, wschudže khorbly sa njeho do šmjercze džěšče.

To bě druha šchlesynska wójna. Na jeje kónzu pschi starym wosta, tak so Bjedrich, šchtož bě w přenjeje Kejžorskim wottorhał, tež dale wobkhowa.

Pšches 10 lět daschtaj šebi potom kral a kejžorka pokoj. Ale byrnje šo s brónju na šo njesahanjałoj, tola we wutrobomaj měr žane bydło njemějesche, pschetož w Barlinje knježesche njedowěra, runje kaž šo we Winje wjeczerški duch horjesche.

Sjenoczeni pjeczo wjerchojo, Rušowski, Rakuski, Sakski, Franzowski a Schwediski, poczinachu šo potajnje na teho jeneho w Pruskej měricz.

Wón pak, teho psches pscheradu šwědomny, šo mjelcžo a bjes stracha brónjesche, runjež bě jenicžy jendželski kral na jeho bofu a někotři wjerchojo w Němzach.

Šo žitnych žnjach 1756 a šrjedz měrneho cžaša wali šo wón skoku na šwojich njepscheczelow, přiedy hacž běchu šo nahotowacz móhli. Kaž šněhowy wichor šo wón do Sakskeje pschihna, a šapocza s tym, šo zyke saksonske wójsto šjima, tšeczu šchlesynsku wójnu, kotraž je šydom lět daloko a šchěroko kraje wupusczała.

Wot našymy psches zyku šymu dyrbjachu wbošy saksonszy ludžo pruske wójsta žiwicz, a runjež šo na druge lěto wójna do Čzech cžehnjesche, Bjedrich tola Draždžany a zyku Saksonsku pod šobu škhowa.

Kač šu šo potom Pruszy na wschěch bokach šwojich njepscheczelow wobróli, to njechamy tudy dale wopomnjecz, ale s woczomaj pschewodžmy jenož te wójnske podawki, kotrež šo našeho kraja a luda dótkaju, pschewodžmy je tak dołho, hacž te wojowaze wójsta wohladamy na jenym šerbskim bitwischcžu krawawicz!

2. Sdychnjeńcžo.

Ssy ťnadź junu s płacžitym wošom, łamajo ruzy na měštnach wójnskeho sfaženja stał, sy ťebi w horzej krwi sabitych młodzenzow nohu womacžal, lětny a nashonjeny pscheczelo?

Staj ťlyšchajaj, młodoštny bratsje a kčžjata towaršchka! džedow a wowki rěczecz wot jeshčžeršzy wohidnych cžafow, kiž stróželate shladuja, kať bratrow morjazy duch šo psches kraje wichori?

Ssy, ťerbski mužo, ťnadź šymjo cžiškał na rolu, kiž běšche w šchijjatnych bitwach hnojena s krwu cžlowjecžich žiłow?

Abu sy ťebi něhdy, Šerbowka miła, w džeczaznych lětach nučhawki šchžipala wot pjeńcžkow, na kotrež šo junu horža cžerwjena wložha wuliwasche se šmjertnych ranow wojerškim zušnikam, abo ťnadź młodemu ludej s twojeho ťerbskeho naroda? —

Šhto nam wutrobu hiba, hdyž s rjanym šhěrlušhom špěwamy: Naš, Šnježe, šwarnuj psched wójnu! Daj, Božo, dobry měr?

Haj, měr bydl radoščiwu na selenej semi, a na rjaných honach ťerbskeho kraja!

Wonjejcze, kčžjate šahrody; radžejcze derje šo, šchewjate šywy, a wješeke žórlcze šo študnje a rěczki, ke kotrymž s róžojtym licžkom paštyrki běke jehnjatka wodža; twačcze ťebi, łastojcžki, hněžka pod našche tšechi, k pječkowym kóžkam ša malušchke lubošne! Njedch w šlónčžnych nalěczach, hdyž šo jablonjam na cžerwjeń kčženicžka pułaja, pod nimi štrowe džeczatka bošy a w bělych kóschkach hraja. Njedch s bohu-miłej myšlu ratať a šyjeť na plódnitych bróšdach wješeke widžitaj. Njedch w komorkach póžčiwym njewjestam šlódke

drěmki ƚo radža, hdyž ƚu, w Božim mjenje ƚo lehnywšchi, ƚa ƚebje a horzyscho ƚa ƚwojich ƚlubjennyh ƚo modliče.

Da-li Bóh, ƚeskhadžeju cžaŝy, ƚo směja wot semje rodženi, ƚabnywšchi wójnow a hidženja, wšhitke cžlowjeske džěczi tež w skutku ƚa bratrow. Tehdy směje tež lubošč rózowe bydło pod jaŝnym njebjom. Tehdy budže semja ƚo kraŝnicž woprawdže ƚahroda Boža. Sbožaty měro, wostań, wostań pšchi naŝ, a bydl bješ nami, měro, ty wodnycho ŝ njebješ!

3. Mješchiski Žermis.

Popołdnju 1. julija 1758 ŝtupaŝche Buŝecžanski wučer ě Mješchizam nimo robocžanow, kotsiž, po robotnym ƚwjatoku ŝpróžni, hiščče na ƚwojich pólkach džěłachu. Bórsy jeho Mješchiski ŝtary Žermis do ƚwojeje ƚahrody witaŝche.

Žermis bě radžiny hajnik. W zykej wokolnošči rěkaŝche wón „ŝtary“. Ale njebudžichu te ŝchědžiwe włoŝy wo jeho ƚydomdžeŝatlětnej ŝtarobje ƚwědcžike, by ƚo móhło wěricž, ƚo je tón mały, ale dwaj mužej ŝchěroki muž lědma něŝčto pšches poł ŝta. Žaŝne wočo móžesche ƚo hiščče ƚapłomjenicž, ƚerbske ŝtrowe woblicžo bě wot ƚłónža a wjedra brune ŝbarbjene, a wyŝoče lěta njeběchu jeho twjerde cžěło potulicž móhče.

Wostajiwšchi podpjern, kotrež ƚada = cžěžkim hałoŝam podŝtajeŝche, nuŝowaŝche wjeŝeły ƚwojeho hoščža ŝe ŝprawnym waŝchnjom nuts.

„To je mi jara lubo“ — džesche wón — „ŝo móžu waŝ po dołhim ƚaŝo pod ƚwoju tšěchu powitacž, ěnježe wučerjo! Kał pał hiščče kłodži?“

„Ža ƚo džakuju, ƚo ƚo praŝhecže“ — wotmolwi tón — „moja Mlarja pał je ƚaŝo ŝ drěnjom bita. A duž čžnyh

waš prošycž, hacž bych njemóhl wjaz tego masu dostacž, s kotrymž scže jej nalěto pomhali.“

„Wutrobnje rady chzu wam jón dacž. — Bójcže wschał šobu do najstwy, so wam jón hromadu sliju“ — tak prajo wón šwojeho hošcža do hornjeje stwy wjedžesche, a na jeho šłowje a jara pschistojnym wašchnju bě widžecž, so je wón w šwojim cžašu dale pobyl hacž na Mjeschiskich horach.

Tak wuhotowanu stwicžku budžische w tehdomnym cžašu s cžežka schtó w Mjeschizach pytał. Na bětym tle stejesche klonowe blido, a wočoło njeho drjewjane pyschnje wurěsane stoły. Pschi jenej scženje bě wyšoki, schěroki khamor a pschi tej drugej šedžesche na žerdkach wschelaka ptacžina wutykana, runje kaž žiwa. A pod wjerchom běchu k wschěm scženam knihery pschibite, kotrež běchu s knihami počne. Tu běchu łacžanske, pólske a jendželske knihi; wot němskich nimo duchownych pišmow tež wschelake šwětne a wjele drohich lékařskich.

Ssamo tójščo šerbskich wón mějesche, bjes nimi Arndtowe wěrne šchescžijanstwo, Rigerowu Postillu, šloty schazkaschčik, paradis-sahrodku, wschelake spēwarške, a pschede wschěmi wusnamjenjesche šo rjenje šwjasaana šerbska biblija na blidku.

Někotre wobrazy, po šdacžu šnamjenja knjejskich młodženzow, wysche tego blidka pscheczelnje do stwicžki hladachu, a runje tak pscheczelnje kiwasche bohata wischeń s jašnym woknjeshčkom nuts, a šicžesche lubje cžerwjene płodžiki.

„Bošyńcže šo“, proschesche hajnik, „najprjedy scžinju tón mas, a potom njedž šo wam khwilku pola mje lubi. Mój dołho hromadže rěčžaloj nješmój.“

S tym šłowom wotewri wón wulki khamor. Tu stejachu na jenej stronje schkleńzy a schkleńčžki s łacžanskim

pišmom, a w nich wšchelako wonjate krepki, polne hojerškich wošebnosćow. Spodny nich stejesche rynn hornčerskich kónkow a bólcžkow, kiž běchu twjerdže s kožu sawjasane, so te wošebne masy móž rospušćecž njemóžachu. Na druhej stronje pať wišasche a stejesche wšchelaki spodžiwny grat: rune a njerune rołki, powjetschate šchleńzy, daložo widžate hladadła, piški, nože a nožiki. S boža teho a drugeho čžapra wišasche tajki mjecžik, s kajišimiž běchu něhdy šchtudentojo křodžili.

Knjes Kowar bě šebi to hižo něhdyžkuli wobhladať, ale pschezo hišće rady hladašče, doniž hajnik, kaž bě mas šhotowať, křamorne durje njesacžini.

„Ja pschezo šašo na to pschińdu, hdyž tón wasch křamor šnutškach widžu“, šapocža wučer, „wy nješće žyle prawje čžinili, Žurjo, so šo nješće psched tsizecži, šchtyrzecži lětami pruhowacž dali; waš budžichu radži doktora ščžinili.“

„Bychu šnadž“, wotmolwi Žurij, „moje šela, krepki a masy potom šchto móžnišče byle? Knjesa čžinicž šo mi ženje njeje čžylo, a hdy bych ša čžescžu šchol, móhl dawno we wyšokej šlužbje pschi wojašach byčž, — jenož so by mje šonjazy rjap wudžeržal!“ wón šchibale pschistaji, „ja bych troščku čžezki byl.“

„Dawno hižo šym šo waš wopraschecž čžył“, rěčšesche wučer dale, „psche čžo dha, hdyž šće, kaž praja, telko lět na šchulach byli, psche čžo dha nješće na duchownstwo wubyli?“

„Dokelž šo mi njechashče“, Žurij na to prajesche, „te wšchelake hebrejške knihi pscheběracž. Šene jendželške knihi běchu mje na to wjedle, so radšcho Božu wšchedomož w njebjeskej hwěšdžinje widžach a w lěšnym šchumjenju šlyšach. A wurěčžowanja pišmawučženych běchu mi njelube. Duž šo na lěkarštwo šložich. Žako běch hišće we Wittenbergu

šchtudenta, dostach njenadžizy list, so staj starschej nahle jedyn sa druhim šchorikoj. Nastróžany a srudny so domoj puschcžich, a hdyž sa někotre dny na póscze jow do wšy czěrjach, džěchu ludžo runje s pschewodženja mojeho nana a maczerje. Wob džen běšchtaj wumrjeloj, a na jedyn džen běchu jeju khowali. —

Mojeho naměrka njebě teho hódno, dokelž běch na šchulach trochu wjele pschetrjebał. Zola telko mi sby, so budžich dowuknyč móhl. Ale runje tehdy Budyška rada noweho hajnika trjebasche, a dokelž so na teho džělo wustejach, a mi myšle ženje na wuskotne njeúdžěchu, dach šebi bycz; pišach na universitetu lubym pscheczelam, kotrychž tudy wysche blidka w snamjenjach widžicze, wo šwoje knihi a tež šchtudentskeho tešaka njesabnych, s kotrymž běch husto na rubanskej łubi wo šerbskej šylnosći šwědcził, a ja so njejšym ženje kał, so buch hajnik bjes dołheho pschemyšlenja."

"Ale šhto pscheczeljo do teho prajachu a snaczi wokolnych wšow?" praschesche so wuczer wospjet.

"Šhto chychu prajicž? Za běch šwój knjes, a šebi s zylcho rěcženja wjele njeczinjach. Woni mje wschelko šudžachu. Zonym běch njedocžinł, kiž je sadžeranja abo wopikštwu dla se šchule wotbity; druhim běch zybniena hlójcžka, kiž je s wjele wuknjenjom wohłupika. To pał to najhórsche njebě. Ale hdyž mje, noweho hajnika, w lěšach a dolinach sela widžichu pytačž, a bruki, waki a šchlinki łojicž, hdyž mje druhdy po zylch nozach šwěczicž widžichu, a s wuskimi knihami šydacž, sdach so bórny starym wałporam kuskač, kiž je na czornej šchuli byl, so so něchtóžkuli bojesche mje šetkacž."

„Češće došč, so šće to tač s měrom snješli a jim hanjenje s dobrotami sapłacžowali“, rjekny wučer na to.

„Haj, haj, ale druhdy k temu tež wišelna sczerpliwosć šlusheše. S woprědka dže šo mojeje pomogy bojachu, došelž bě někajka stara klapotawa mojemu lékařstwej »čžertowe krepki« narjekła.“

„Čim bóle dyrbi waš woščewjecž, hdyž maja waš nětko po znyym snajomstwe jańcž a kóždy waš wješelny chwali.“

„Haj, haj. Ale kusť jěrkeje rěcže wěšće ja mnu hacž do rowa pónidže. Slej, došelž šym tróščku šwojeje hlowny, torhaja šebi hubazy pschezo hišcže hubu wo mni. Došelž mačo ja hojenje bjeru a khudym darmo dopomham, maja mje něchtóžkuli ja wulzyschneho bohacžka. Słupym hlóječkam šo šda, so mi smij hromady pjenješ nošy; šle jasyki praja: hdy bychy stare schmrjoki w radžinych lěšach tu powědacž móhše, by šo bóršy šhoniko, tač šo k bohatštwu pschińdže. Ale njech žuja. Tym žwamlam šo njedyrbi tač wjele popšhecž, so bych šo jim mólcžkosće šwojeho samóženja wušnač. Tola mam tač wjele, so mi s Boha hacž do šmjercže došahnje, a mojej Grecže, kotraž je šo korcžmarjej wudača, šnadž hišcže pschezo měščk schěšnačow wostanje.“ —

Dale hišcže wopomnješčaj to a wono. Šo dołhej chwili šo wučer na domoščicže šběhasče. Šurij pak prošheše: „Budžće tola hišcže chwilk!“

„Kady wščač bych wostač“, džešče wučer, „ale moji njebudža wědžecž, psche cžo šo tač na dołhe dlu. — Nješměč šo wješelicž“, pschistaji wón pscheprošchujo, „nješměč šo wješelicž, so budžće jutsje tač pshecželny a pola naš s mačym wobjedom ja lubo wosmjecže. Wy tola ke mšchi pschińdžecže?“

„To je mi žel, so wam njemóžu s hosćom być“,
džakowasće so hajnik najpschistojnischo, „ja chzu do Młakeho
Wjelkowa.“

„Do Młakeho Wjelkowa?“ so wuczeć woprascha.

„Haj, tam jutšje nowu zyrkej šwjecza a ja šym někotrym
pscheczelam šlubik, so pschińdu. A bych tež njeproschenu
schoł, so bych khwilku bjes ludźimi pobyl, kotšiz maja mi
runjecza wójnu ja njeczłowsku hrosnosć, a kotšiz šjawnje
wupraja, so nochzeja wojazy być.“

„Wo teje waschej wuczbje wěm, ale to njewěm, hacž
chzyli, bjes wscheho wuměnjenja, wschitke wójny ja wurasny
njeczłowjeskeje pschirody spóšnawacž.“

„Mimale haj! Senož hdžež wo kubla dže, kotrež šu
człowjekej šwjate a trěbne, bych ja šdobne měł, hišcže ras
šwój tešak do horschcže wsacž na tych, kotšiz je pokasycž
pschińdu.“

„Dha tola prawo być dacže, so šu tež czašny, w kotrychž
hrěch njeje, žiwjenje na hracžki stajecž?“

„Pšche cžo niz? Wšchak, hdyž so pali, cžike stawy
wažimy wo někajkužkuli sachodnu wěžku. Wšchak, hdyž nam
džecžo do wody panje, žiwjenje sašadžimy, so bychmy je
šmjerczi s rukow wudrěli. Bychu-li tyranojo nam a
naschim džecžom naschu wěru, macžernu rěcž, abo šdobne
wótzowske waschnja, abo teho runja kubla rubicž chzyli, bjes
kotrychž hódno njeje, šemške žiwjenje khowacž: njedyrbjeli
so, muž porno mužej, s tocženym kóncžitym worzłom jich
człowjestwo-hubjerškemu samyšku stajicž?“

„Tu naju myšle na jene pschińdu. Ale —“

„Njedžiwajcže, knježe, so wam do rěcži panu. Tu
nětcžišchu wójnu ja s zylými myšlemi hidžu. Telkole czašow

hižo krajni wjerchojo ludy na ludy honja. Storo zylke
šchesczijanstwo šo bjes šobu kónzuje, póhanam k pohórschkej.
A šhto chzeczé prajicž, šo turkowski wjerch póšelstwo šczele,
šo bychu šchesczijanšy knježerjo temu krejpscheliwanju mjesu
stajili? Ššhe cžo pak to? Šańba je, to prajicž. Šenicžy
wo tajki kruč kraja, kaž Šchlesynska je."

"Prawje došč. Ale byšchže wy jako pruski kral špokojom
byli, hdy bychu wam Šchlesynsku šašo wutorhnyč chzyl, š
kotruž šcže šebi š drohej krowju dobyli?"

"Ša hagle ju dobywał njebudžich. Šak chzyl šebi žadacž,
šo dyrbjal mój lud šwoje pótné šcherpatki šdawacž, a tyšazy
šwojich nadžiju=šbudžatnych džeczí dacž šesabiwacž, šo jenož
bych móhl šwoje měšniki krocžalku dale štajicž? Ššwědomja
bych šo bojal a šwěta, šo budže mój škutk šakliwacž. Šdy
bych po šwojim šdacžu na Šchlesynsku prawo měl, bych
k Šchlesynskim rjekł: Šošłuchajče, wy po prawom k mojemu
luděj šłušhecže! Šójče pod moje knjejštwo! Šajškeršcho
bychu mi wotmolwili: Ššynow k wojakam dyrbimy jow a
tam dawacž. A hacž našhe hórke dawki horje do Wina,
abo dele do Šarlina džēja, to je jene. Dawacž dyrbimy
wšchudže. Duž runje wostanjemy, cžejž šmy."

"To žno šo njehodži, luděj tak do wole dacž. Šoni
bychu šo šami na krej šwadžili — a š cžěžka by na prawo
pšchíščło."

"Ale měnicže dha, šo wójna prawdu wučžini? Šdžež
hruba móž prawo pyta, tam pšchezo šylnišchi prawo ššhowa,
byrnje nihdy žaneho njeměł. Móž pšches prawo džé! Šječ
wšchal burški muž špyta, š motyku abo š widłami w horschčzi,
ša šwojim prawom hicž; rjeknu jeho do džěry cžišnywšchi:
Šón njekrašnik njech by k wučženym šchol, cži maja prawdu

šudžicź! Ale hdyž Bruska a Rakuska, na kanony seprjenej, a w horšczi dušchupytazy mjecź, prajitaj: Tu hlej moje prawo! — je to wjele hinał, jako hdyž wješny muž s ratařskim gratom šo sa prawom honi?“

„Ale ščtó čzynł to jašnje rošestajecź, kotry staj w prawym?“ jeho praščejo wuczeř satorže.

„Mój niź“, wotmolwi Jurij, „mój to njewušlědźimoj. Ale k temu šu drušy, kotřiž móhli s wuczeńšchim rošomom roššudžicź, čzeja ma Schlesynska bycź. Šeli pał njestronity rošom prašchany njebudže, móže napošledku njeprawda wuhracź.“

„Šo njestronitym rošomje“, šapadže wuczeř, „móhło šnadź na kónzu rěłacź, šo Schlesynska nicžeja njeje.“

A Jurij temu napschecźiw: „By to žane njesbože było?“

„Ša widžu“, dorěcža wuczeř, „tu na hladku kromku stupimój. Ššchichodnje dale! — Še šo šacźmilo — ja žno prjedy na štoku stejach. Šdy pał nam to wješele popšchejecze, šo k nam pohladacze?“

„Šať rucze hacź móžno. — Bóh daj, šo by šo s Marju polěpschilo. Ššchewodź waš Bóh!“

4. Invalida.

Šižo do třeczeho lěta džěšče, šo šo pruski kral Šjedrich II. s kejšorku bědžěšče. Wjele tyřaz rowiškow běchu hižo ryli a do nich hromady šabitnych mjetali. Ale hišcze nihdže njeběšče widžecź mjesy krawawneho kónzowanja. Na wšach a měštach horzo k njebješam šdychowachu, šo by šo šašo měr wrócził. Šola hišcze dołho njebě tón postajeny čzaš jich čzerpjenjom na kónz, hišcze dołho dyrbješče tracź,

prjedy hacž bychu wjeßeli spěwali: Njeh Bohu dźakuje ƚo wutroba wschěch ludži, ƚo je ƚo měr narodžik.

Hizo ƚo sašo k našymje hotowašce, a pschezo hišcže ƚebi w ranju a wjecžoru kónzowašce ƚyly s napschecza stejachu.

To běšce jedyn wjecžor wočoło Mlichala 1758, tehdy mějesce horny korcžmar w Bufežach wjele wjazy ludži, dnžli hewaš hdy, dokež bě ƚo tójšcto ƚušodow skasačo, ƚo chzedža ƚo k njemu na wjecžor seńcz, a tež knjes Kowaš, jich wucžer, bě pschińcz ƚlubik.

Bufecženjo hewaš na kroschik džeržachu. Ženož njedželu wjecžor bychu ƚo druhdy na pivo podali, a po tehdomnym wašchnju bychu, kaž we wjele druhich stronach ƚerbskeho kraja, potom posdžiščo tež žony ƚo sa nimi czahnyše.

Alle w tych wójnškich cžašach by tudy něhdyžkuli ƚrjedž tydženja zusbniš abo daloki jěšdžer, abo pohubjenny domoj pušcženny wojaš na nóz pschiščoš, a to bychu ƚo nimale kóždy wjecžor nowinki ƚlyšchale. Wo czíšcžanych nowinach tehdy jara s porědka hdy wjeßni ludžo wědžachu, a tola by kóždy rad šhonik, hdže paš wójnške njewjedro stej i hacž ƚo šnadž bóršy tež na jeho pola a bróžnje a hródže a bydka kažate njenawali. Tón wjecžor chžychu tež ƚlyšchecž, šcto ƚo powěda.

Mjenujzy Bufecžanski Kóžkez Handrij bě něšcto tydženjow s Budyščina domoj. Psched 15 lětami běchu jeho s mozu do dragunarjow wsali a po telko lětach běšce ƚo přeni krocž, ale jenož s počojzu lěweje nohi, do narodneje wšy wrócžik, hdyž bě jemu prjedy měšcžanski wuj w Budyščinje nohu dohojicž daš.

Towašchojo jeho džecžaznych lět běchu ƚo swoženjeli, wón paš bě šam; tež šarschej a šotra běchu jemu šemrjeli, bjes

tym so bě we wojakach był. Kožkezy swojeje hospody nje-
běchu měli; duž wješni s prjódka njewědžichu, hdže s nim.
Dokelž pač hišće pschezo na město njebocžicžkeho knjesa
Langi žaneho noweho duchowneho njemějachu, běchu jemu
na farje někajku sadnu stwicžku pschipočasali, so by sobu
twarjenja wobkedžbowal.

Spytał bě Kožk we wojeřskim žiwjenju wjele a we
wšhelakich bitwach pobyl. Duž tež wjele powědacž wědžesche,
ale schtóž chzynsche shto słyschecž, tón dyrbesche prjódzy
posłuchacž, kač bě wón w Čzechach pola Kolina pomhał
Pruskich porubacž.

Hizo někotre rasy běchu doshonicž chzynli, kač bě so
Saksam w přenim spocžatku sydomlětneje wójny seschło, so
bě jich pruski kral zylke wójsko sjimal.

„To njedyrbi wjazy jeneho rasy s mojeho rta pschińcž,
hólzy“, s tym bě so stajnje wurēcžal; „hdyž budžemy wješ
hromadže, chžemy wot teho bolazeho njeskutka rěčecž, ale
niz hinał, hacž so jón wšchitzy na dobo słyschicže.“

Duž běchu so dženša po swjatoču seschli, a Runatez
Gedan a Kružiz Mlots dyrbeschtaj po njeho hicž.

„Haj, ale budže wón s tej powěscžu won chzyncž?“ —
mėnjesche Mlots. „Njesechže tola sašo runy pucž wot swojeho
Kolina sapocžecž?“

„Jenož kmótro forczmarjo, naliwajcže jemu pěknje“,
snašchecžiwu wucžer. „Dow je sa njeho nórt. Njebudže-li
dosčž, rady wšcho dodam, jenož so jemu jasnył póńdže. Kaž
praja, ma spochi lacžnu schiju, a duž so wě, so ma
so jasnykej pschilowacž, hewač so njehiba! A wój jenož
džitaj!“

Woprawdže tu bórny s nim běschtaj.

„Pšhipicź, Handrijo! Pšhipij šebi so mnu!“ to běchu jich powitanske słowa.

Picź jemu njetrjebachu dwójzy kafacź, doniž bě jeho spad bjes wsčeho poroka.

Kónz blida bě šo Koperčžanski nowy šchemz wušynnył, kiž bě njedawno s němškeje zusbny, wostudnych waschniczkow počny a kšetro nasdaty hubať, domoj pšhicžahnył. Dofelž jeho mjelcžo mjersasche, so jeho pokhwaleřskeho powědanja dlěje kědźbu njesměja, sawoła k hněwanju: „Ale njetunkaj brodu do piwa, Handrijo?“

Se šacźmitym woblicžom na teho šchewrjaka pohladnywschi wotmolwi Handrij: „Gladať šo mojeje brody, abo cze s pódpjeru šunu, so njedyrbischi sa tydžen wědžecź, czeji njebolať šy, šipruschko blědy! Tajkich šepšakow stari dragunarjo na kórzy měrja!“

Njemdry chzynsche jemu šchemz něschto šnapschecžiwicź, ale Kunatez Šědan jeho sa ramjo wsawschi šatorhny a jemu do wucha pošchepta: „Wostaj jeho — njecžin žaneje hary — hewať šu podarmo po njeho byli — njedžeržischi hubu, tyknu cze won.“

„Wujko, nješwať tať wojeřszy — šalin šebi hubu“, rěcžachu drusy k měrej, „šyn šo jow pola knjesa wucžerja.“

„Ach, dobry wječor, knježe! Na waš šo dohladať njeběch. Njedžiwajcže, so tať wótsje porěcžach. Njedyrbi to cžlowjeka hrjebacź, hdyž staremu dragunarjej tajki njesrawz, kiž nihdy žaneho Kolina wohladať njeje — tajki šchčerbať, kiž njemóže tešaka bjes suby wsacź — tajki kiwřawz, kiž tu w cžoplej štwě šababjeny šedži, so se šašmoleneho šabata kuka, kaž šchfórz se stareje kruschwiny.“

„Sława sakskim dragunarjam! Pšhipicź, Handrijo!“
ŝ tymi słowami satorže wuczer dalischu njekhwaltu, jemu
kanu piwa pod hubu tyknyschi.

„Tón dyrbjak pola Kolina —“

Sašo jemu rěcź sahacźichu, a po dołhim pšhipiwanju
a nusowanju, so by jim trochu do drobna rosprajiť, kať
šu tamne lěto Pruszy saksonske wójsko jecź móhli, poča
wón tak: „Wot tych schibjeńcźnych pašlow tam horľach rady
nikomu nicžo njepraju. Ženož so budźichmy zyrobu měli,
nihdy naš njebudźichu krydli. Wyszhe městacźka Birna
mějachmy njepšchewinite lěhwo. Ale šhto nam to pomhašhe,
hdyž njemějachmy wjazy provianta, dyžli na dvě njedželi.
Kolo wokolo naš běchu Pruszy, šhtyri krócź tak šylui jako
my. Budźišhe-li pať nam šhtó prajiť, so směje našha
njeshibita nadžija na kejžorsku pomoc tak hanibny kónz,
budźichmy, tak dołho hacź hišcze njeběchmy hlódni, na
wscho šhli, a najšteršcho budźišhe woblehnyerjam žadošcź po
našhim želešu sajščła. Ale dokelž wědžachmy, so nam
Kejžorszy na pomoc cžahnu, tak wocžakowachmy, hacź budžeja
ŝ wokolnych horow pruske khorhoje pšhed kejžorskimi
cžekacź. Hižo běchmy my a škót něšhto cžaša hlódni, sebra
šo našdala tsělenje. Našchi hižo počachu wyskacź a woľacź:
Kejžorszy du! Bliže to tsělenje pšhińdže a wo skały a
hory wot Königsteina hacź k Birnej šo wotražujo, pšhebi-
washe kaž njewjedrowy hrimot. Ale nam to žana pomoc
njeběšhe. Glej, Pruszy šebi ŝ tsělenjom pšhipowědachu,
so pať je Fryza ŝ džělom šwojeho wójska Kejžorskich
smłócziť. Hólzy, wy njewěšcze, kať šmy ŝ hlódom a
ŝ hněwanjom rželi — —. Pola Kolina tež ržachmy, ale
hinať —“

Wón hižo bě s jenej kanu na dno. Korčmar rucže druhu nala.

„Haj pola Kolina —“

„Wy dže njejsće dopowědali, kak bě tam wotěšło —“, jeho sašo wuczeř w rěčenju satorže, dokelž hewak njebudžichu to šhonili, šhtož šebi žadachu, hdy budžichu jemu dali šo do jeho najlubšeho powědanja sašynycž.

„Kak je wotěšło? włošy móhly na hłowje stawacž, a nětohožkuli by syrna tšhašła, chyzli wšhitko na drobne powědacž, šhto šmy tam wuczeřpili. Šdyž běchmy wšchelašo a podarmo spytowali, šo někak s hubjenstwa wuwicž, rěkašce napošledk: Šólzy, do Čzech šo wubijmy!

Alle kajke to wubicže! Wodny a nozy šo liješce nješestawaty dešcž; powalate wichory w skalnišcžach wujachu a powrócžachu na Šobju Łódže, šo s prawym cžašom pšhes rěku njemóžachmy; syrna naš tšhašesce, dokelž bě hižo po Michale, šo dyrkotachmy kaž smoknjene hušduški; ša počne tši dny njemějachmy ani dórta jědže, a konje runje taš dołho žaneje žratwy, a ša pól tydženja njeběchmy wócžka šańdželili: to njech potom wójško cžahnyčž spyta po pjelškich šcžežkach, po hubjenych pucžkach, pšhes hórške žlobiny, po njerunych pucžach, po lěšojtych skalinach, hdžež nihdy cžlowješ žasyl njeje, na bošomaj wyšoke kamjenje abo s khwilemi k prawizy Šobjo a k lěwizy runje horje stejaze skały, a šady a prjedy naš šyczi a našpani Pruszy: to njech jene wójško taš dołho wudžeržecž spyta! Konje nimale wšchě ležo woštwachu; my ludžo na wšchě boši wotpadowachmy s rjadow, na šmjercž mucžni a žiwjenja šyczi.

Duž šo jim 14,000 muži podachmy. To budže nětko 14. oktobra runje dvě lěcže. Ša widžu, jako by dženš było,

kaš tón khlěb nahle póžerachmy, kotryž nam nětko po telko hlódných dnjach dachu.

Alle so naš Fryza do swojich wójskow frostnyka, to jemu njeje žaných žnjów dało.

My s hromadami s jeho rjadow šo wudrěwawšchi ke Kejžorskim czěkachmy, abo do Pólskeje k naschemu kurwjerchej. A potom, hólzy, pola Kolina — nětk šedźcže nastajiwšchi wušchi!"

„To běšche loni wočoło Jana“, rjekny Matej, „je-li wěrnó? a stysknijwe horzo.“

„Hdyž šebi trochu na tu horzotu pomyšlu, to šo mi jasny huby lěpi“, prajesche Kozk.

„Šow pušcžcže šebi něšcto khmjelneje wlohi na njón; tak šo najlěpje wotlěpja“, pschistaji wucžer, jemu šanu do ruki dawšchi.

Twjerdšcho a pomakšcho šapocža Handrij:

„Fryza běšche pak Kejžorskich pola Prahi škuskaš a na to Prahu woblehnyš. My běchmy šo šchwarny retomaš šakškich dragunarjow w Morawškej, pod tym druhim rakuškim wójskom, hromadu šnamakowali, s wjetšcha ramjeniczi Šserbjo. Porno mi šydaschtaj Drobjanski jadriwy Błažij a Malešcžanski Keczš a drusy, a potom tam s katholickeho kraja wot Šhróscziž šorniwi pacholi, kaž młode lawy — jedyn Nowošlanski šchtyrjoch muži na šo bjerjesche — a potom wot Mužakowa šem czi kručzi jěsnizy, kaž želesny lud. A hdyž rěkašche: Hólzy, do Čzech na Pruskich! to džěšche kaž na kwaš. Nam na sehrawatnych konjoch štawy hrajadu, hdyž jich pola měšta Kolina šetkachmy. Šschepotajo cžakachmy, šo by rěkašo: Do přědka, hólzy! Haj, konje šo tak šame do přědka tučachu, ničžo wjazy hacž jěchacz a

ſ kopytom rubacž. Ale to nihdže na žanych ſaspanzow njeiſdžeſche abo ſaiſdželitych myſſakow, ale kaž roſſkobjene mjedwjedže Fryza ſwojich kulow-ſwucženych wojakow na te wyſſoke naſypy wodžeſche, kotrež běchu Rejžorſzy prjedy ſo namjetali a ſ kanonami wobſtajeli. Snydom raſ woni te kanonate hrjebiska ſkótu nadběhachu a džělachu hórje hačž Turkojo, a ſnydom raſ te ſbytki rjadow ſ kulemi roſtorhanych krawawjo ſ wopjecžizu wotlětowachu.

A my dyrbjachmy ſ wjetſcha wſchitzy ſady woczakowacž. S njemdroſcžu budžichmy ſo najradſcho njekaſani na nich puſchcžili. Rejžorſkeho wóiwodu Dauna, kotryž mějeſche tež naſchim wyſchkam roſkaſowacž, bě hroſa nadpadła, ſo móhł tola pſchěhracž. Duž póſła liſtk, kiž dyrbjjeſche wot jeneho wyſchka na druhého hičž, ſo bychu na kłóčanžu hotowi byli. Ja traž tu klazał njetrjebał ſedžicž, ale naſ Saksow bychu hiſchcže pſchezo wſchudžom ſa ſlěpžow měli.

Naſch kommandant Benkendorf njepóſła tu hlupu papjerku dale, ale ju do ſaka tyknywſchi wołaſche: Pſchimajcže, hólzy! A prjedy hačž trompetarjo rjenje ſapiſkachu, my kaž njewjedro do pola won! Naſche konje a mjecže džělachu žakoſnje w prufkich rynkach. Kaž nóžnych traſchidłow wo-bojene łamachu ſo jich regimenty, kiž hiſchcže pſchetorhane njeběchu, pod nami. Duž ſo tež Rejžorſzy ſa nami do nich walachu. Najhórje w Fryzowych gardach rubachmy. Kaž płómjenja ſycžachu naſche krej-lacžne mjecže do tych hoberſkich ſchtamborow. Kotsiž ſu ſe ſlepym žiwjenjom cžekli, cži někotsi ſměja cžap žiwjenja na tu hońtwu a rubańžu ſpominacž. Fryza cžekajo 14,000 morwych a jatych woſtaji, runje tač wjele, kaž bě naſ naſymu prjedy jimał. A hdyž běchmy nimale hotowi, a pótni a krawawi jich honjachmy,

tu s hlubokeho pucza hišcže někajki nohacž tsělbu na mnje sžoži, a brunik šo do schije tsěleny snješe a wali, a moji towaršchojo na konjach pschese mnje a psches druhich spada-nych do předka czěrjachu.“

„Njejscže tehdy prawje rucže spěwacž nawukli?“ šo wucžer woprascha.

„Snježe, ja ženje paczerjow šapomnił njejšym, hdyž šym šo na konja šydał“, wotmolwi Kozł.

„Ale kač dha móže šo s wutrobu spěwacž“, rěcžesche knjes Kowač dale, „hdyž we wutrobje kónzowaške myšle šakhadžeja?“

„To ja njeroshymju“, Sandrij šnapschecžiw, „ale šwój wótcženash šym do kóždeje bitwy wuspěwał. Šsym-li hrěch czinił, šo šym w rubaňzach tač jara mjecž pschikžował, to ma knježim a wyschšchim pschińcž, cži hinał wucžili a kašali njejšu.“

„Wot teho chzemy druhi ras prajicž“, šapocža Kunatež Šědan, „mi jenož je džiw, šo šy žiwý woteschoł.“

„Ša hižo šebi myšlach“, prajesche powědač, „to traž je tola pošlenje. Ale to móžu prajicž, šo budžich wješetý se šwěta schoł, wschačo běch našču hanibu wutupicž pomhał. Dofelž šam štanycž njemóžach, dyrbjach tam šrjedž roš-šhartowaných goliathow, s drějatymi bolosczemi a šakufajo šuby, nimale žyły pod czežkim konjom ležecž, doniž mje po dołhim cžašu našchi poteptaneho, krawweho a na pól mor-weho njewucžezechu. Čěwa noha bě na kručji. Nětko wěscže, cžeho dla šo njelěpa klibora po wšy s podpjeru motyfuju.“

Šako bě dopowědač, doprosni pjatu šanu teje šubeje šłodoweje brěcžki. Šorcžmačka pač, dla tych wbohich škónzo-

wanych, srudnje a czežko sdychny; šamo cži mužojo, kotšiz to wschitko hižo prjedy wot druhich wědžachu abo tež s jeho wschědnych rěčow, s měrom powostachu a Handrijej šo mało njesdasche, šo běchu tak s měrom pošluchajo šedželi. Stanywšchi s blidoweje ławy a fastajiwšchi podpjeru, džesche wón: „Dobru nóz, knježe! Dobru nóz, hólzy! Ša šo ša piwo džakuju.“

„Budź dha tu hišcže šhwilku“, jemu rěčachu.

„Ně, hubjenje šhojena noha mje šaboluje. To je na druge wjedro; duž je šo mnu cžaš do šoža.“

„Šenu hišcže tola wupij“, jeho šarěčowachu.

„Hólzy, mi šechze šo jutšje šašo teho jechčzateho žórleschka. Duž mi šapku ššhowajcže! Dobru nóz!“

„Pšchewodź Bóh, Handrijo!“ wołachu ša nim.

Prjedy dnžli šo rošeńdžechu, prajachu šebi: Nětko je šo telko lět po šwěcže bił, je ša wjercha a krala šebi cžike štawy rošhubicž dał, a šhoroscž w žiwocže domoj pšchinješł. A ščto ma ša to?

„To ma ša to, šo je hubjeny, šripawy prošer!“

5. Nasajtra.

„Ty, Šana“, nasajtra pšched wječorom šorcžmar prašesche, „dženša drje bóršy lehnycž póněžemoj. Dženš tola s czežka ščto pšchińdže. Dróha bě zyly dženi prošna a šušodža šměja wot wčerawšcheho došč.“

„Mi š woli“, wotmolwi Šana, „ale wošolo šednich dyrbjú hišcže š wučeržy došfocžicž. Wona čže pječza šo mnu šwojich šruwow dla porěčecž.“

„Ale njewošan dolho! Wój pšchipołdnizy šo nihdy dopowědacž njemóžetej.“

„A wy stari žwakojo nicžo hinašchi njejsče, hdyž so do praweho bledženja dacze.“

Bjes tym so šebi tač po hubje rěčeschtaj, hipašče s hlubokich pucžow pola Benkež mrósojty konik kromny k Schlifarni. Reblowany wošycžk cžahajo šmorcžesche wón kžetro po hubjenej pucži.

„Stupaj, wbohi mróšacžko, stupaj!“ wołasče na njeho jěšdžerka s woša, a praskajo machašče na njeho s rjemjeńtnym kšchudom na krotkim šhibitym kšchudžiščžu.

Wona šedžesche předku na walcžku šyna, šady njeje pač ležachu picžakki w želesnych wobrucžkach.

„Stupaj, mróšacžko, staruško moje, ty smějesch pač dženska we wšchěch kóscžach do došče. W Trjebjenžach šnadž abo tola w Bukežach pola tołsteho korcžmarjež wacžidka džemoj so wupšchahnyč. Tón so mačo džiwacž njebudže, so hižo šašo jědžemoj.“

Bjes tym bě so šlónzo pod semju škhlilo, kruwarjo běchu domoj hnali a dvě šowje so pocžeschtej psches pucž s polow a na pola šuwacž.

Hdyž bě w Bukežach psched hodžinu k wjecžorej wotšwoniko, wlecžesche so tón mróšak ke wšy, a pojšnywšchi hlownu šasta psched korcžmu.

Korcžmar so ščeročo do duri wustupi, jako by so tam šud walik, so by pohladač, šchtó tola jědže a so by wupšchahnyč pomhač.

Hnydom so jemu woblicžo šjašni a wón wótsje wołajo pocža: „Witaj, witaj Martha! Njedaj ničtó! Hdže so ty šašo šem bjerjesch? Pola naš prajachu, so šu cže tydženja pandurojo pola Přecžez nadpanyli, so je teho dla po tebi a so po šmjercži šcheriš!“

„Lutuj dycha, bambora kulojta“, hóršesche so Martha,
„khowaj šebi dycha a hibaj so škerje!“

Prjedy hačž wón sa worcziš pschija, so by postronk
pušchcziš, bě wona s woša a šunywšchi jeho na bok prajesche:
„Njedótkni so mojeho mróšacžka. Dži, šasczel jemu czište a
šypni jemu něšcto horšchczi šorniweho wowša! Ale nje-
šabudž, cžampako! czište a šchěroke šlanje, hewaš dyrbi cže
w nozy khowojta tožž, so derje sa tebje njebudže.“

„Haj wšchaš haj!“ mórcžo tožstaš do šonjeńza nóžko-
wašche taš s khowatkom, hačž móžesche, dokelž Marthu sa
wumyšlenu wobosu tojhdny šnajesche a tež wědžesche, so je
jejna móščen štajnicžko šlěbora pošna.

Nutškach pschi šadžatej lampje sa dołhim dubowym
blidom dwaj wobšarnaj mužej, wčžerawšchej hošcžaj, šedže-
šchtaj, hněwnaj trochu, dokelž bě so šorcžmarjež kmótr wo-
štajiwšchi njeju won cžampotaš a jimaj žaneho piwa nje-
rjedžik. Wón paš w šonjeńzu na njeju hižo pschi šebi
pumpotašche, so šašo psches njeju wo wječžorny wotpočžinš
pschińdže. „Na te wječžorne šydanja. Mi je so šorcžmar-
stwo do šyteje wole wostudžiko. Š so bychu te pscheměnk
škoro měr ščinili, so móhš šwoju šhalupu škerje a lěpje
pschedacž. Šchtó nětko we wójnje wo wěžy rodži!“

Šaršchi Matej š staremu Mjertynej nutškach rjekny:
„Kufni wšchaš tola wotšunywšchi wóknjeschko won, s kim paš
je so šon šramošcžak wonkach do rěcže daš!“

Mjertyn to ščiniwšchi wotmošwi se šměwškom: „Bohlej
dže šam, šajki to džiwny pohoncž se špodžiwny wješkom
psched durjemi! Ale Hanša nihdže njewidžu!“

Šdyž Matej pohladny, džesche wón wješšeschi: „Šdy
bychmy teho paškowronza na šawu sa blido měli! Šo je

šabawny towaršch. To je ta Martha, wo kotrejž wóndano powědachu, ta pruska wojeřcžiža. Wona je po prawym š Budyščina."

"Ta šama, Matejo, kiž po zylim šwěcže ša pruskim wójskom š palenzom jědži, kotraž šo š kóždym wujuje, kiž ji prawo da, a kóždemu ty rěka?"

"Wěšte došč, Mjertyno. Wšchał džě tu loni po Jenje tež nozowasche, hdyž jeje Pruszy wot Žitawy cžěkadu. Mjedawno mi jeje šotra w Lubiju prajesche, šo je wot njeje ša šwoje džěcži zylu horšchčž šchěšnašow dostała. Ale šašun šašo wuhladło, hewał šo cži něšcto cžěšnych pšchimjenow nacžehnje, pšche cžo nóš na nju won tykašch. Wona je khětro darniwa š wudmami."

"Čžaš masch, šo džesch", witašche Mjertyn korcžmarja do jstwy, hdyž tón po khwili pšhicžeže, „praj jenož, kmótro Hanšo, hdže tola taš dołho wošoło brodžišch. Kmótra Šana je tež něhdže šajšchła, a namaj chže šo Ketliškeho piwa. Šow wšmi šapalenu tschěšku, a dži a natocž khmjeleneje brěcžki."

"To wšchał je ta luba Martha wina", pšhistaji Matej a huba šo jemu na šměwki roščžeže, „wón paš šo njeje na šwoju cžescž napošluchacz móhl."

Hanš, do khwatka wšchudže honjeny, wotmolwi: „Wocžataj, bratsikaj! Ša rucže dóndu. Martha nješměje tež mašo lacžneje šchije."

"Prawo masch, dundawa štara", rěčesche Martha, štipizy na štwiny próh, „lebordž šo trochu šašpochi! Šašlał šy namaj š mróšakom dušchnje", wołasche wona ša nim, hdyž wón teptajo cžehnjesche. — „Dobry wjecžor, wujkaj!" rjekny wona potom š Mjertynej a Matejej.

Wona j j ruku tykawšchi woławšchtaj: „Witaj, šotra!
Witaj ša blido w Šerbach! Š wotkal to?“

„Š Ledźborez jědu, a khromy kón dale njemóže. Ša
chzu do Rubija“, wotmolwi Martha.

„Tola niz po palenz?“ šo Matej woprašča.

„Teho móhła pola mje dostacž“, šawoła korcžmar,
š wulkim šaranom piwa dych šrěbajo k blidu štupiwschi,
„derje, šo bě natocžene. Tu je piwko jašne kaž wino.
Ššče cžo tež to je Šana natocžala? Ša móhł cži palenza
wostajicž, ale ty nahrabna njemóžešch tunjo došcž kupowacž.“

Wona napschecžiwu rjekny: „Pocžinašch mi mojeho do-
bytka šawidžecž? Ty rawšo by šnanje wšak, šo bych na
stary džen po proščen šchła, kaž štari wojazy khodža? Ale
daj pokoj, ja mam na khwilu došcž. Ty njetrjebašch wědžecž,
kaš je šo mi pola Přecžez šeschło; došcž na tym, šo šmój
š mróšacžkom khorej a khromej. Pola Ledźborskeje cžety šmy
šo trochu šrabali. A nětko chzu k Rubijskej šotsje. Š našchim
njemóžu wjazny, Šejžorszy š cžrjódami šady Budyšchina lětaju.
Šalij dha mi piwa!“ šawoła wona na Šanša, kiž rošdajejo
hubu pošlučasche.

„Ale Martha, mašch=li lute pruske pjenješy — po-
šlučaj.“

Martha njeda jemu dorěcžecž:

„Njehań mi pruske pjenješy, mjersaza žwamla! Ty
wěšch, šo njejšym ženje winojta wostala. Ša twoju krepku
piwa hišcže šměju polakow došcž, ale wostaj mi pruske
pjenješy na pokoj, hewaš —“

„Nó, jenož nó, wón wšchaš tola šlě njeměni“, šapocža
Matej, „a žana kža njeje, te šlěborne pjenješy njemóhke
lóžšche a kopra cžerwjenišche bycž. Šdyž prawdu rěcži, šo

njetrjebasch scherschenicz. Sny hischcze pschezo jenak wiselna Prusačka?"

„Ssym a tež wostanu. Mój Jan drje bě rodženy Sakša. Ale dokež bě šebi, trochu skurjeny, w piwnej thěži na ministra Brühla, wjerchowe schczenjatko, kotrež wam hischcze cžrjewa wutoczi, hubu wopariš, dha jemu jastwo wěschcžachu. Teje symfony dla do džery pschińcž, njeběšche hódno. Duž šo wón do Pruskeje pušczi. Za ša nim cžeknych. Šow jeho runy pucž do wojakow wsachu a ja šym ša jeho regimentom do wschitkich bitwow cžahała.“

„Na Jana je było lěto, šo šym nětk šama. Jeho wjazy widžiła nješym. Mje nasche wot Kolina cžekate wójško šobu torže a jeho šu tam najskerje šarubali. Bóh wě, kak cžežko je mrěł a do kotreje jamy šu jeho cžišnyli.“

A ničtó njebudžesche na tej žónskej pytał, šo móhke šo tež mjehke šacžucža w njej hibacž. Tak džiwnje pschewšata, šetrje šebi rucže šylšy š ruku a šběhnywschi šanu wupi ju dó dna.

Korcžmarš pospochi na durje šhladowasche, hdyž bychu šo wocžinjałe, hacž Šana nuts njeńdže. Ale žana Šana nječasche pschińcž.

Bjes tym běchu někotši we wsy wo Marcže někak šhonili a wčipni šo šeńdžechu a šydachu šo š Marcže tak blisko hacž móžno.

Korcžmaršej mało cžežko njeběšche, šo dyrbjesche paš po piwo cžampacž, paš palenza porjedžicž. Spódna huba šo jemu wuhorowacž pocžinasche kaž pschezo, hdyž by jeho něšcto paliko.

Tu šo durje rucže wotewriču a Šana šastupi. Ale pó jstwjje pohladnywschi šawróczi šo, a šaprašnywschi š durjemi, běžesche w šoku na šchulu po wučerja.

„Anježe, Martha tam je; chzeczeli ju powědacž slyšhecž, chwatajcže khetro!“

Wokoło blida wurěčžowanje wotzucžesche. Někotři pruskeho krala kručže pschimachu. Ale Marcžiny wojerški hłóš jich rěcže pschewoła. Wošebje bě šo wona do mlodeho tkalskeho dała: „Tulej hubu, ty wutlicžka šucha! Ty chzesch njebolicž, šo budže mojeho jěšdženja kónž, dokelž Pruskich storo s kijemi pocžerja? Myšlišch šebi, šo šu to tajzy wufutleni wrjecženačojo twojeho runjecža? Njestup šo k žanemu Seidližowemu dragunarjej, tón cže kliboru kyrnje, šo šo rošmasnjesch.“

Hanš šo do hrosy da, šo šo swada šebjerje. A wón, kaž hewač wšchitzy tošcži nadobni ludžo, měr lubowašche.

„Na to Hanine jědlowe šedženje“, mórcžesche wón a powišny spódnu hubu hacž na brodu dele.

Tu Hana chwatajzy šastupi a derje wědžesche, psche cžo šo Hanš na nju tač cžmowje měrjesche. Wona cžujesche, šo bě šebi hižo přjedy pola wučerjoweje kusč dołho plizaka — Hanš bě prawo měč, šo žónki rady kusč powědaju — a běšche šebi tróšchtu dołho pola šschizanež khoreje Marje woštala, dokelž bě pomhala khoru pschepołożicž a ji k troschtu rěcžecž — hlej, žony rad khorym polóža a wuschifnje pomhaja, hdžež jenož wědža.

Nětko bě Hanšej pomhane a s tymi šłowami: „Hana, nětk porjedzej!“ šedžesche wón šřjedž hoscži, šo móhl s najmjenšcha s měrom šedžo pošluchacž, hdyž šo lehnyčž hicž njehodžesche.

Hnydom wučer do jstwy stupiwšchi šablidnych štrowjesche.

Šo starym wašchnju jeho wšchitzy po rjadu štawawšchi s ruku witachu a kóždy wołašche: Pschpicž! Ale wón

chwatnje wot skiczenkow malke přebasche, so jenož by so rucze bynywschi sebi Marthu wobhladał.

Ta runje jeneho wochlowasche: „Ty žatko chzesch bacž, so Rejžorszy jěsni naschich napoßledk do kuta pocžerja. Njech su bylnišchi wjelkow a khětsje kaž khorty. Měnišch, so so jich husaroyo stareho Zithena stróža? Ty by schwarne nopachi wuwalał, bambora někajka, widžo jich psche wschitko hnacž, runjecža wětrej. Čži jelenšzy pacholi bjes wo- fšhidkami pschelětuj, jedynu sa druhim, njech wětrnik macha, kaž chwatajo chze. Hdžež tych teßaki hwißdaja, bječ sebi hłowu na ledžbu, sažwanzo.“

„A ty sebi swoju tež jutšje na ledžbu wsni, schčeko- tawa!“ hrožesche tón tkalski, kotrehož njeběšche sastało palicž, so bě jemu předy hubu tulecž kasala. „Schrowatojo budža cze hrosnje witacž, hdnyž saßlapnu, kajka by rjemjeßniza. Za chzynł cze so wupjeracž widžecž, wrjeßkawa džiwja!“

Majsterje budžesche hara nastala. Ale Matej chzynsche sbywate kußanje sdußycž, duž sapadže rucze:

„Nimash dha hischče teho wojerškeho žiwjenja dosčž? Za bych rjełł, teje waleńzy móhla nětk skoro byta bycž.“

„Kaž dołho so moje mróšatko ßnowa a wojazy na bitwy steja, so njeßynu sa pschajnu kosu. Za dyrbjala wostajiwšchi ßwojeho regimenta hicž, w kotrymž mje Janowi towaršchojo sa ßotru maja? S kim chzynła sebi wo nim powědacž? Woni su ßami prajili, so po mojim Janu Fryza žaneho tajkeho wojaka wjazy nima. A pocžahnu- li woni kónž ßwěta, jich Martha sa jich khorhoju pocžehnje. ßola nich je mi dom, a ßlanje mojeho konika najmjehšche kóžo.“

A dopiwšchi piwo dorēcža wona: „Čžakaj, hapłko, čžakaj, ja du. — Mužoyo, njeßedžče dlěje a sbeħńče so domoj.“

A wona, njerodžizy stwineho lěhwa, džěšče k swojemu
šchěrakej so lehnyč.

6. Sařowidženje.

W spocžatku septembra džěšče hajnik Jurij Termiš
na horn, so by drjewinu wobkłodžik. Duž sobu na skalny
wjěrch Mjeschiskeje horn dóndže. Na wulkim kamjenisku
šedžo pohladowasche do šchczernišczateje doliny. Temu
běšče tak srudno. Wotpołożiwšchi buschkej džěšče šam pschi
šebi: „Rež s měrom, žadławy grato! Po prawom by jenož
k temu, so by nam šlužik, hdyž chzemy džiwju šwěrinu
moricž. Ale cžlowjek ma tebje najbóle k temu, so by
šwojich bratrow lěpje kónzował.“ Wuczahnywšchi šwacžinu
pocža jěšč, ale wocži jemu jenož do hórskateje nižiny stejeschtej,
a myšle šo wšhelko w nim horjachu. Hakle wóndano bě
widžak wulke rakuske wójsko wot Wichowow k wječoru won
na Budyščin cžahnyč.

Dann se Schlesynskeje wuczahnywšchi bě šo pschecžiwu
temu pruskemu wójsku wobrocžik, kiž pod prynzom Hendrichom
sa Draždžanami stejesche a Draždžany w rukomaj džer-
žesche. —

Jurij sašlyšcha rěč, kotraž bliže stupasche, a wón pytny,
so šu to synki cžěskeho jasyka.

„To šu wěšče wot tych Rejžorskich, kotsiž w Lubiju
steja“ — s tymi myšlemi wón wčipny na tón bók hla-
dasche, hdžež dwaj rakuskaj wyschaj se schmrjokow stupišhtaj.
Zedyn bě stary, ale derje došč stupasche, tón mlódschi
mějesche lědma poł jeho lět, a běšče na šdacze jeho šyn,
pschetož wón bě zyle na njeho podobny. Wostajiwšchi šlužob-
nikow s kónimi pod horu, běšhtaj schmrjócžinu pschecracžikoj,

so byschtaj šebi na wjerchu hory stejo wokolnu krajinu wojeršzy wobhladaťoj.

Zurij pytny jeju myšl, a staryšchi pokloni šo psched nimaj, so by jimaj s wětra schoł, dokelž šo bojesche, so móhťoj šebi wot njeho rospokasanje we wokolnosći žadacž. Róždemu druhemu wšchať budžišche najpscheczelnišcho rospokas dał, ale to běschtaj wojaťaj, a duž bě jemu hrošno, hdyž šebi nasdala pomyšli, jeju wobhladowanje móhťo k temu popomhacž, so bychu šo te hórške šchcžežki něhdy s krowju cžerwjeniķe.

Tón starschi a wošebnišchi wyschť pať jeho s jara kędžbliwym woblicžom měrjesche, a šawoła na dobo wješety: „Pšhecželo! Zurjo!“

Zurjej bě žyľe, jako by něhdy to woblicžo widžal a tónle hłóš šlyšchal. Rěpje wón mile hladatemu wyschťej do woczow pohlada, a praji runje tať wješety: „Franzo! Hanušcho!“ A kaž cžucžiwaj bratraj po dołhim džělenju, tať šo taj šchědžiwzaj witajo koscheschtaj.

„Šyno, hlaj tudy mojeho dobreho pšhecžela“, starschi wyschť młódschemu rjekny, „to je tón Šerb, kiž je mje we Wittenbergu, kaž šym cži wjele ras powědať, se šmjercže wumóhť.“

Wješety džakowny šyn Zurjej ruku tschapešche.

Starschi wyschť, Franz Hanuš, bě na uniwercitecže jeho najlěpschi pšhecžel byť, runjež běschtaj na starobje wo 10 lět rósno. Zurij bě jeho se šabiwarškich rukow wumóhť. Wón džěšche mjenujzy něhdy s wjecžora psched město. Tam s jeneje korcžmy žaľošna hara hawtowasche. Zurij šastupi. Korcžmar bě po pomoc běžal. Tšjo šylni kódnizy dweju šchtudentow šurowje knojachu. Jedyn teho wjetscheho wo

ščěnu mjetasche, a tón jaknišchi mały šo pschecziwo dwěmaj
stysknijje s nožom wobarasche. Ale jeho wobaranje bě na
kónz, pschetož tón jedyn roštkobjeny bě šo se suwakom sahnał,
šo by sčtudentej šmjertny ras tyknyl. Ale wón na křibjet
šwrjeskota. Jurij bě jeho wo semju moršnył a priš praš
jeho hoberškej pjasči tamnymaj do hłowy njewjedrowaschtej,
šo šo jedyn jow kiny a druhi tam pschewali, a na to naj-
prjedy dweju, a potom tež tšecžeho sa křk šhrabnywschi
psches próh wustorczi, šo jim stawanje šańdže. Tón mjeńšchi
wumóženy bě šyn čěškeho pschekupza, kiž křwilu we Witten-
bergu bydlešche, a rěkasche Franz Hanusch. Sa lěto bě
wón s nanom do Čzech dom czahnył a duž šo njeběšchtaj
s Jurjom wjazy wohladałoj. Ale pschi tym mjetanju běšche
šebi Jurij se šchleńzu do czoła křydnyl, šo bě wulka blusna
ženje njesajšchła. Na tej a na spodziwnje šchěrokič stawach
Hanusch šwojeho wumóžerja dženš najbóle póna.

Wostajmy jich tšjoch w radoščiwym rospowědanju
na horje. —

Nasajtra jich w Jurjowej najštwě se žehlatej trubku
šedžecz widžimy. Starschi Hanusch powědasche njenadžizy
namakanemu pscheczelej, kał bě šo jemu w pošlenich 40
lětach wjedło a Jurij jimaj teho runja wot šwojeho žiwjenja
rěčesche. Bórny šo dalšcha rěč na wójnu a wojerštwo
ščeže. Nasch hajnik čujesche, kał jeho pscheczela wóhniwy
šyn s mozu na wojerškej čšesczi wišasche. Teho dla šo
wón w šłowach wšchelało wobrocžesche, šo njebychu do hłub-
šchich rěčow wo wojerštwje pschischli, pschetož wón njechasche
te křótkke hodžinki, hdžež mějesche lubeju hoščow, połasycz.

Ale Nadyšlaw Hanusch, pošny mlodoštneho křóbla, na
wschěch bokach pschecziwo Pruskim wukracžowasche, a šo by

Zurja pschepokasał, wusběhasche wošebje to, so Pruszy hižo na tšecje lěto Saksich wobcžežuja.

„Luby mlody pscheczelo“, snapschecziwi jemu tón, „mi dže šo skoro šdacž, so šu we wójnskich czašach jeni kaž drusy. Ja nicžo na waš Rejžorskich nimam, ale to wy tak derje wěšcže, jako ja, so tawšynty Saksow na wašchich wojałow płakaju, a džeczi-džeczi tych šamych budža hišcže jich mjeno šanicžowacž.“

„To by bylo džiwno“, wotmolwi Radowšław tróštku hórko, „wšchał šmy wašchi pscheczelo, a džeme wam tych pschescžeharjow wuhnacž.“

„Haj“, šapadže Šermiš, „dyrbi našch lud to ja pscheczelnoscž mēcž, hdyž jim Rejžorszy tu wobohu Žitawu zyle nje-trěbnje tak žalošnje wutupja?“

„To pak we wójnje hinał njeje“, staji jemu Radowšław napschecziwo, „njobudžišche šo retomaš Pruskich, hdyž jich s krawymy hłowami s Čzech cžerjachmy, w tym měšcže pschi šwojich magazinach tak twjerdže šupik, njobudžišche šo Žitawje nicžo stało.“

Zurij móžesche šo hórkeho hłóša lědma šdžeržecž: „Haj, dyrbjachu wašchi w runym měrje njewinowate město, w kraju šwojeho pscheczela, do wóhnja tšelecž, hdyž jim ta cžrjódka cžěkanzow runu šmuhu s wrotami nuts njedasche? Dyrbjachu woni tym wobohim ludžom zyle město, hacž na někotre kšěže, s płomjenjom škónzowacž? Šawěrnno, to šo njeje wušmjecž, jow we pscheczelskim kraju jenemu jenicžkemu městu šškodu psches milion toleč nacžinicž. Njemóhła šo ja tajke pjenjesy krajina kupicž, kotraž by s najmjeńšcha 100 rjaných wješeknych wšow měła? Ale tajke praschenja hišcže njechadža dowolicž. A to hacle je to mjeńšche! Ale

ja bym tam s woczomaj widzil, kak se spadajnych twarjenjow wopalene częła czahachu, kak saduschennyh s pinzow won kopachu. Za bym widzil a słyschal, kak nahe byrotki wo nanow a maczerje plakachu w popjele bedžo.

Stary Hanusch srudnje mjelcžo psched žo hladasche. Jenož młódschi saręcža: „Morwonych mješczjanow tola wjele bycz njeje móhło?“

„Slě doscz“, sapadže Jurij, „hdyž bě šebi jedyn jenicžki bydlan pschi tym njesašluženym njesbožu ruku slemik. Ale hdyž 400 ludži sła šmjercž skónzujе, to Bohu skorženo nicžo šnadne njeje.“

„Wěrnо je“, počža struchlišchi Radušław, „ale wójna wšchudže tajke hubjenstwa sa šobu wlecže. Hdy by Pruskaš njesapoczal, bychu šo kraje wjele njesboža sminyłe.“

„Za njepomham“, rěčesche Jurij dale, „ani wam ani Pruskim. Ale, njech moje šłowo nikoho njesrani, to čže šo mi šdacž, šo nam tola tež zyłe dotalne pschecželstwa s Rejžorskim nicžo dobre płodžike njesšu. Za žanym njepomham, ale na wójnu žaloscžu, kiž tajke hubjenstwa sa šobu cžehnje a na tón błudny lud, kiž s njerosomom bratrowskim šplaham tajke šchiwdy cžini! Na wójnu tu žadławu žaloscžu, šo kraje puščzi a hubi a s cžłowjekow šlobjate wjelki cžini. A š čžemu to?“

S wjetscha jenož š temu, šo by jedyn wjerč druhemu někajki kruč kraja, wo kotryž po krótkim sašo pschińdže, wotbiš, abo šo bychu jeho mjeno s wulkim hawtowanjom po šemi rošnješli. Ale ščto tajkemu Nebušadnezarej pomha, hdyž šo njesrawzy, kotryčž praschivy rošomečš daloko njeńdže, šhlemja a wo mordarškich bitwach do šwěta trubja? Ščto jim pomha, hdyž šo w pschasač a na šemšchazyč šččežškach

se rženjom wo nich rěcži? Šhto jim pomha, byrnjež so w korcžmach a na wschittkich torhoschczach pak se stroželemi pak s pjany m wjeselom wołało a słyschało wo jich wulkich wojerškich skutkach? Ehze so wam tajkeho khwaleneho mjena? Njedch wschał so někajki hepjel sebjerje na dom šuřoda, njedch šwubiwa durje a wokna, njedch wali so do jstwy a ludži na šmjercz pschebije, njedch šapali napošledk bydla, a njedch tež šebi da pschi tym stawy šlamacz: šhto budža ludžo wo nim prajicz?“

Hanuschaj njemóžeschtaj jeho wopatik rěczow pschepokasacz. Wón pak dale rěczesche:

„Někotryžkuli bitwar sa šwětnej khwalbu honjo žedži, so bychu piřmarjo jeho wojeršku cžescz šapišali sa pschichodne narody. Ale pschichody budža něhdy narody pšodžicz, kiž budža jich tajkim a hewajkim hepjelam pschirunacz, kiž budža wo jich wojerškim džele šazpjeršzy rěczecz; narody pschińdu, kiž budža jich mjena do haniby teptacz, kaž woni žaloscžate ludy poteptowachu. Wój wo Pompeju wěštaj, něhduschim romskim wójwodže, a so wón wot bohatsstwa, kotrež bě we wójnach narubił, krařny templ s tym napiřom natwari: »Pompeuř je 2,130,000 ludži pschedobyl, 846 łódži nadobyl a 538 městow wobřadžil a mnohe tež wutupil.« — Wón wulkeho mjena lařomny dyrbjał wědžecz, so budže jeho mjeno něhduschim ludam njesnaty synk abo hidžene šłowo: wón njebj tajke tawšynty macžerńych šynow do žalošńych bitwow wodžil, a njebj njewurjekńjene hubjenstwa walał na cžichich a špróžniwých bydlerjow. Ale šchiki rosteptaných ludow dobywarjo nješłyscha a njewidža pšomjenja palatých domow, žadoscz khwalby jich rosom pojima, runje kaž běšche błudne khwalenje Pompeja wopojiko, hdyž jeho s jeneje wójny dom witachu, wyskajo: Šlajcže, cžehnje tón khwaleny

hordžina! Sława jemu! Sława jemu! Njefkónčna
sława!”

Jurjej šo woczi płomjenješčtej a jeho čzolna bkušna
sacžerwjeni šo. Kadnyšław dale šapocža:

„Wy byščeže jemu najškerje hinajšchich mjenow na-
dawali?“ A Jurij wotmolwi: „Sabiwař, rubježnik, šapaleř,
wutupjeř, šahubjeř, krowělacžnik — —“

„Stary bratsje“, šapadže jemu dotal mjelcžo šedžaty
pšhecžel, „hladaš šo šchiwdzateho njepraweho šudženja!
Tajzy šlawni wojowarjo šu tola tež wjele šleho šahubjeli,
šběžki šaduščeli a teho runja. Duž šudžmy jich bjes
štroništw.“ A jemu Jurij wotmolwi: „Njedžiwaj, pšhecželo
lubny, to šo da šlyšhecž, jačo by rjeł: »Krupy šu wješeke
šnywy a š nimi šchłowronče ješka do semje šabite. Tola
to ničžo njewadži, hlej, pyř a wóšty šu tola tež do čžišta
pobite.« Tajki njerjad ma šo hinaš won dželacž, hewaš
budže bóršy šašo tucžnišče šifery puščecž. Šenož špocžinař
wójny škutkuje dobre a jenož teho bitwarja mjeno budže
š čžescžu do čžašow pšchichodnych šlincžecž, kiž šo njemdry
na šchłódných podčžiščerjom šebjerje a š rošomnej možu
hrubu móž šlama.“

Kadnyšław šedžešče myšlaty a powěšnywšchi šłowu.
Šeho nan pocža: „Ty hiščeže šy pščežo ta stara płómjenita
dušcha, kaž w mlódzenskich létach. Ale njehněwaj šo, byrnjež
we wščem prawo měł, šwět šporjedžecž njebudžešč. Wójny
šu byłe wot špocžatka šwěta, a ja šo boju, šo budža šo
wrócžecž hačž do šudneho dnja. Šain hižo Šabela šarasy.“

„Šeho dla rěkamy Šainej mordař“, štupi jemu Jurij
do rěcže, „a rěkamy kóždemu mordař, kiž njewinowatnych
čžłowjekow šabitwa.“

Radyšław chyzsje rucze na to wotmolwicz, tu jeho nan satorže: „Pšče czo chzemy šebi tu šłódku khwilku, kiž naš hromadže widži, i tak bolazym wurěčžowanjom pokazycž? Rěčžmy wo druhim. Ale to tebje božedla prošcu, bratska wutroba, kaž dołho mašch wójsto w bliskosczi, njepředuj tajke wuczby. Hewak móhli šebi myšlicž, so šy žiwjenja šnty a k schibjenzy sraty. Wulzy a wyšozy wědža, so tajke erty najwěsczišcho mjelcža, hdyž je křk sadžernjeny. Budž prošeny, hladaj šo njesnatych wuschow!“

Na to wotmolwi Jurij: „Subjenje doscž, so dyrbi šo prawda tajicž, kaž khuda šyrotka. Ale cžasny pšchińdu, hdžež budže krawawnym dobywarjam mjeno po skutkach date. Njedch jim wschať se šlotym najeczi spišacželjo mjena khwale-nych šylnikow abo šławnych hordžinow dawaju, jich cžescž směje tola i hanibu kónž.“

Franz Hanušch i mozu pytasche, kaž by tute wurěčžowanje satorhnył a šapocža wo tych pšhecželach rěčžecž, kotrychž wobrasy wysche kutneho blidka wišachu. Zemu šo jara dobro sdašche, so bě jeho šamšny wobras mjes druhimi tam powěšnjeny. Šo khwili pať šo hosčzej domoj hotowasčtaj, i tym šawěšnym polubjenjom, so chžetaj, je-li móžno, bóršy šašo pšchijěcž.

7. Pšchewitanje měra.

Slaj, džen je šo nakhilil. Na wocžichowatych honach šamjelskuje ptaczina, a Bože šłóncžko krašni duzy domoj šchtomowe wjeršchki a zyrkwinu tšěchu i rózowej barbu.

Sšlyšch! Do wječžorneje cžiščiny dele šaklincža šwony, kaž jasneho šlěbora hlóš, so miše cžucža wutrobu pšcheńdu. Hdžež Šserbjo pod plódnymi šchtomami wótzowske wasčnje

haja, hladaj, kaſ ſo tam klobuſ ſczahnywſchi pod njebjom modla, hdyž ſ wječžora pſchewiwa a nutrne ſynki wyſche polow a ſahrodow roſpłuwaju.

Šchěracžk cziwſkoli hiſchče jenicžki pod ſelenej hažku a ſ brěſncžkow jemu zunje wiwſolenje towarſchnje wotmolwja.

Ťaſ žyrkwina wěža wječžor hnujate hloſny roſnoſchuje a ſ bližſcheje woſady ſtrowja ju ſpěwate ſwonny a wěſchča ſpróžnym czičnu nóz. Ťehdy w cžucžiwych duſchach njebjeske hibanja wotzucžaja. Š njebjesam horje ſtupaja žoſmicžki ſwonowych ſynkow wo měr; a cžlowjekow erty ſdyčuja: Božo, daj nam na wěcžne měra wjeſetym wostacž!

8. Wſchecžahi.

Wokoło Budyſchina wowſny ſaſnykowachu. Tu mrowjeſche ſo nimo ſyzkow kežžorſke wójſko k Miſchnej won. Woni praſchachu ſo bjeſ ſobu, hacž budža wowſ ſami khowacž, abo hacž budža jim jón konje zuſnych wójſtow wužiwacž.

Marſchal Daun čžyſche ſo po prawom na Pruſkich dacž, ale Bjedrič II. ſwojemu bratrej, kiž ſa Draždžanami ſtejeſche, ſ khowatom na pomoc pſchicžahny. Ťeho dla bě ſebi Daun bycž daſ a ſcžeže ſo 5. ſeptembra do twjerdeho njedobytneho lěhwa, kotrež bě wyſche Biſkopiz k Stolpnej horje ſažožicž kaſaſ.

Čužizu paſ kryjachu mjenſche kežžorſke wójſka. Wójwoda Landon we Wojerezach ſtejeſche, prynž ſ Durlach ležeſche w Lubiju a general Hadik dyrbjesche Šholeſku krajinu krywacž.

Daun, ſ měrom wotčakujō, ſalěhowaſche Pruſkim pucž, ſo bychu do Šleſynſkeje njemóhli, hdžež dyrbjesche jeho general Harſch twjerdžiſnu Miſku dobycž.

Kral sebi njeswaži, wobtwjerdžene lěhwo nadběhowacž. Duž dyrbjesche druheje rady hladacž, kak by jich se Sakskeje wuczišczał. S hlodom njemóžesche jich pschimacž, dokelž s Čzech dele a se swojich wulzyschnych Žitawskich magazinow doscž potrzeby dostawachu.

Duž chzynsche najprjedy na to dželacž, so by jim dróhu do Žitawy sašunyl.

Džen 12. septembra so Lubijski korps do Wjelecžina scžeže. Ale prynz s Durlach, kiž tón samy džen s Lubija do Wóšporfa stupi, kryjesche Žitawu. Laudon bě so s Wojerez bliže k Stolpnej wobroczył a 14. džen teho měřaza wobšadži general Hadik Budyschin. Wot tudy scželesche wón cžrjódki wobhonjerjow hacž k Halschtrowej a Kamjerņzej, a da hacž k Rhoczebusej dele wšy a městka wuczasacž.

Bjedrich bliže do pola wustupi — ale pschemyšlity Daun jemu napschecžiwu njeńdžesche. Sa někotre dny bě kral teho mudry, so sebi Daun do žaneje wjetscheje bitwy swažicž njecha.

Teho dla kasasche wón pšcham, sebi tepjeńske budki twaricž, a jěsnym, so dyrbjja hródže s hałosow nastajecž, dokelž hižo jich symne deshcže pschescžehachu.

Tak wjele widžesche kral, so njemóže do bliskeje symny nicžo dale wuskutkowacž, khiba to jenicžke, so by njepscheczela tak dolho pschescžehal, doniž njeby Saksonsku wopuschcžył. Duž so jeho wójsko niže Biskopiz na Budyschin puschcžesche.

Alle Daun njehibasche so.

Wjelecžanskemu wotdželenju wón sašo do Lubija kasasche, a Budyske wobšadži Wóšporf. Temu pať sa pjatami stupi wójtowa Režow, kotrehož bě kral s dželom wójska do přédka póštal, do Budyschina a jeho jěsni dojědžechu

na narańšchi bok, tak so wot Krakez hacž do Tšelan došahachu.

Daun so hišcže njehibasche, pschetož won mějesche hišcže pschezo do Žitawy bliže.

Alle Pruszy běchu šebi tola czěr wotewrili; a by-li kral s wjetschinu wójska k nim doczahnył, potom by Žitawsku dróhu nimale wěstu mět, a Daun by sjebany domoj schoł. Těho dla da kral 11 dnjow se šwojich Draždžanskich magazinow mužu a khlěb wošycž.

Bjes tym stupi kejžorske wójsko s Wóšporka k Bukezam, so by tudy Lubijsku dróhu salehnyło. Sim sa khibjetom stupachu někotre regimenty Prusašow do Wóšporka a smozowachu so tež Žarkowskeje hory, kotruž Němzy Stromberg mjenuja. Ta ma dołhi a ščěroki khibjet, na kotruž móže so wjele stow wojašow sestupacž. Čži móža potom wot horkach na zykej wokolinje s knjesom bycž. Těho dla tam Prusašojow džen wote dnja jěsnych stajachu a jenož w nozy bjerjachu jich dele.

Kakuschan Harsch hišcže pschezo Nišu njemějesche. Daun paš pruske pokračowanje slě rošymi.

By-li so won Bjedrichej pola Budyschina twjerdže stupicž dał, by najskerje šhubjeny był.

Duž wobšankny we woješskej radže, šebi pola Lubija nowe lěhwo scžinicž, kiž by Žitawsku dróhu salehowało.

Na to so 5. oktobra po połdnju sběhachu, runjež so desčcž lijesche. Woni cžehnjachu bjes horami psches Bóžkowu, Wjasońzu hacž nimo Khróšty. To bě cžežki a jara hubjenny maršch, pschetož wječzor běšche husta cžma w tych hubjennyh hórskich pucžach a lijaty desčcž njesastawasche. Nasajtra jich ludžo widžachu, so psched Lubijom won walecž na Retlizu dele.

Hadikowi Khrowatojo pak wobšadźichu w pšchichodnej nozy zyle czicho Žarkowsku horu. Tak dyrbjachu šo Pruszy wróciz, hdnyž chynchu na ranje horu wobstupicz, dofelž na njej 300 khroblych tsələrjow wuhladachu.

Na 7. oktobra poda šo Daunowe wójsko do dobrego lěhwa pola Ketliz. S khribjetom stejese wono k Lubijej, prawe kšhidlo ležese na Žarkowskej horje, lěwe pak hacž wyshe Lejna do hór došahase.

Deserteroj bėchu pruskemu kralej pšcheradzili, šo Daun k ranju won cžehnje. Duž wón s zylým jadrom šwojeho wójska na Budyschin khwatashe, džese pšhes Sprewju a lehny šo tak, šo s prawym ramjenjom k mėsčczanskej šhibjenzy došahase a s lěwym šo Bórka dótkase. Režowemu wotdželenju pak wón sady Wósporka a te Kšchischowej kasase. Wobhonjerjo jemu tajke powěscze noschachu, šo šebi twjerdže myšlese, šo Daun sady Lubija steji. Na to rosdželi šwój lud na 4 wotdžele, šo by s nimi sa Bukezy docžahnył. Marschal Keith pak dyrbjese hišcže s někotrymi tawšyntami na khwilu w Budyschinje wostacž. Sa pošlenim wotdželenjom jėdžechu wošy, kiž zylu wójsku potrebu wjesechu.

Pod horami pak Režorszy husarajo łakachu, kotrychž Prusaškojo mhlj dla njewidžachu.

A jako šo te wošy do hlubokich pucžow pola Žeńkez mlēcž počachu, bė jim jėsnj njepšhecžel na šhiji.

Alle kral to pytnywschi, wali dragunarjow na nich, a dofelž Keith pšhes kurjau tselenje šlyšese, pošla wón lóhkih husarow.

Hižo bė Žeńkežanow bojosež wo jich wješ pšhewsała, tu po wótrym rubanju Režorszy s 18 wosami cžeknychu,

ale wostajichu 30 jatych towaršchom. Zylke dopołdnjo bě kurjata sadžewała, trochu dale widžecz. Hdnyž pač přeni Pruszy do Bukez stupachu, počinašche šo jašnicž. Woni šo postróžichu, hdnyž tač blisko na wschěch hórkach a brjohach njepšhecželow wuhladachu, kotřiž s brónju w horschczi na nich cžakachu.

Bjedrich, jako pytny, šo psched njenadžitym lěhwom steji, kasasche tež šwojim wojakam, šo lěhacž, runjež je ta krajina jako lěhwo s zyla njepšchihódna. To wyschzy kralej rospokasachu. Haj, najwyschšchi kwartirski mištr, knjes s Marwiz, wobarasche šo s mozu, tajke hubjene a traschne lěhwischczo wottylacž. Na to rosnjemdrjenu kral pschikasa, Marwiza jecz, a drusy dyrbjachu lěhwo pschiměrjecž, byrnjež kanonske kule lětaše.

Potom wón wojakow tač rjadowasche: Wysche Bukez dyrbjachu wulke našypy scžinicž, a je s kanonami wobronicz. Pod nimi a psches zylke Bukezy ležachu wojazy tač husczi, šo móhła šo semja šhibowacž. To běšche Pruskim prawe ramjo. S lěwym došahachu psches Kotezy, hdžež dyrbjachu teho runja wulke hrjebje našypacž. Wójskowe cžoko pač stejesche wot Kodez na kejžorske lěhwo wobrocžene.

Na Kodeczanskim dworje ležesche kral.

Pšched nim šchěrjachu šo někotre bataljony pschecžiwu Czornjowej a Kolkasny. We Něcžinje a Koperzach běchu šo grenaděrojo stupili, do Kuska pač a do Kusczanskich našypow tsělzy sacžezechu. Kaž Kodezy tač tež běchu Wajizy s gardami pschepjelnjene a wschudžom pschecžiwu runinam běchu jěsnizy stajeni.

Zyla cžežka artillerija pač běšche do přědka na-
ložena.

Hdyž nasajtra hiščeje pschi hornym a delnym ramjenju wysoke nazyry twarjachu, doczežechu so Pruszy pod Reithom s Budyschina. Zenož někotre regimenty wostachu w měsće.

Jako kral temu staremu marschalej lěhwo połasowasche, tščasčesche tón wójnow šhonjeny schědžiwy s hłowu. Sprawnje a šjawnje džešče wón ke kralej: „Jeli naš Rakuszy tudy na pokoj wostaja, šu hódni, so by jich kat swojběšchal.“

Alle pschekhrobky kral jemu wotmolwi: „Myšlmy šebi, so so naš bóle boja, dyžli schibjeńzy!“

9. Bucezy.

Wěšch tu zyrkwinu wješ, kotraž najdale do Šerbow widži? Jeje wěža radoštnje k njebjeskej módrinje hlada, kaž sróstna, šlónčška = wješela jědla, a hordosni so do dalokich wošadow.

Šsrjedz Budyschina a Lubija steji wona na šhribjecze polateje a šerkateje wyschiny, kotraž pod hórškej čorno-selenej šhtominu leži. Němzy zyk wješ pošdžišcho po jeje zyrkwi Hochkirch narjeknychu.

Šchtó pak je ju přeni twariš a s wotkal jeje šerbske mjeno „Bucezy“ pschińdže, to nam žadyn šynk njepraji. We čašach jeje šažoženja bjes Šerbami njepišachu; te škalne hory pak a pušolate žórleschka, jenicžzy šwědkojo s tamnych schědžiwych lět, nimaja žaneho erta.

K połdnju horje do daloka njewidžišch, pschetož bóršy wobrubja husčzinata hora mješy tuteje wot połdnja hlada-teje wšy.

Alle k połnozy dele wošo do njemješowaneje daliny nješe, doniž Bože njebo njerospluwnje našdala na módrej šchěrokej holi.

A dołhemu a krótkemu ranju wuhladašch wjerchi sdalenyh hór, a jim s napshecza wonkach, k dołhemu wječorej, widzišch hory šo czahnyč wot Biskopiz na Kamjeńz, sadny nawječornych Sserbow.

A hdyž je šo woło sradowne nahladało, wróći šo wospjet do bližiny.

Tu wonjeja babyduškowe brjóžki, a na hajkojtych hórkach czinkaja a fifola kšhidleschkači spěwarjo, nam witani wješeli hoščo lětneje czopliny.

Ššes selowe doliny khwataju žórleschka, šo bychu we pětřklucžowych wólschinach šotšicžki koščike, kotrež pšchiběhnu s kwětkojtych lucžkow.

Tu hněžkate kercžiny wobdawa czichi wodych. Ženož tehdy šo šedžata šancžka poštróži, hdyž šo se šajeczeje helcziny škwatny wobydleč šunje.

Šow šo czi myšle sraduja nad šadowymi šahrodami a derje džěłanyimi polemi, kiž strowych a wješelych ratarjow šubłaju.

Wutroba hraje, hdyž žolte rěpkowniščca s nižinow horje šo šměwaju abo šo kčěwate leny šmahuja kaž žolmiki na módrym jěsorje, abo hdyž połno-kłošate šahony na žnjeńzow kiwaju.

A šawěšče radošče nabudžesč, widzišch-li tón rjany a nadobny šerbski lud pilnje na bróšdatych honach džělacž, po šnamjenju šwojich spróžniwych pčžočkow, kiž nošča wot wonjateje lipy a s wrjošojtych brjóhow.

A wjetšchu radoščž smějesč, jeli jich šerbszy spěwacž šlyšchisč pšchi twjerdyim džěle na pšchemo šchłowrončžkow.

A pošnajesč-li tych ludži, budžesč wješely prajicž: „To je mi dobry a pobožny šplah, bjes tym šo mojej dušchi špodoša.“

A njedyrbjalo ƚo czi spodobacź? Wšćak ƚy s nimi jeneje rěcže a jeneho wašćnja a teje jeneje myšle, ƚo je Bóh želešo naroscź dał k pluham a ƚerpam, niz pał ƚa rubježny mjecź a mordaršću tšělbu.

10. Grožaty ƚastup.

Tak jara smoršćzeneho cžola njebě Mješćicžan hajnik Jurij Termis bóršy měł. Wón bě tak hněwny, ƚo budžišće najradšćo ƚam na Dauna šćol.

„Beli ƚo“, džešće wón, „wójšzy dołho walatej, wuzyzatej ƚrajinu do cžista.“

Hlaj, hdnyž bě ƚo ƚejžorški wójwoda ƚalěhwik, bě tež jeho general Laudon wot Bójšwez pšćes horny pšćicžahnył, a pšćipokasa ƚwojim wojačam bjes Čornobohom a Bukezami stejnišćcžo. Wuježk, Rachtlow a Mješćizy hibachu ƚo s jěsnymi a pěšći Rakušćanami. Žito, wowš, drjewo, ƚłomu, khlěb, ƚadło a teho runja njemóžachu ludžo nihdže wjazy wukhowacź.

Jurij běšće wo ƚwojeho Hanušća prošył a tón bu jemu daty.

Wón runje rěcžesće, ƚo čže ƚo do Ketliz k maršćalej podacź, ƚo by na njehanibitych wojačow šćoržik. Ale tón pšćeczel jeho s tajkejle rěcžu doma dzeržesće:

„Tak njebychu wójwodži nihdy hotowi byli, dyrbjeli ludžazych šćoržbow ƚedźbu měcź. To ƚo wjele hóršće pšćescžěhi stanu, a woni nicžo prajicź njemóža.“

Jemu wotmolwi Jurij:

„Wy pał čžecže tola našći pšćeczeljo bycź, a wašći ludžo tu bjeru, hdžež jenož ƚo dowala.“

Franz pał rjekny:

„Pšheczel abo njepšheczel! Sa tym šo wojaŕ we wójnje njeprašča. Jeho je wščitko, njedŕ pšchińdže, hdžež čže. — Ale spoŕoj šo, my šmy tu najdlěje byli.“

„Wnyšlišč šebi“, šarěčža Šurij, „šo budže Šryza taŕ rucže nočowacž? Ša bych rjeŕ, wy móhli twjerdoščž jeho hłowy najlěpje šnacž. Prjedy da wón wěščže šwojim wojaŕam w šymnym deščczu rošmoŕacž, prjedy hačž krocžel potłóchnje.“

„Wón by šatwěrnje kětre krocžele tłóchowal“, pšchištaji Šanusč, „bych-li ja naščich wodžik, taŕ štary hačž šym. Šryza čže naš najškerje wuhanicž, šo šo taŕ bliško do taj-keho naheho a wotewrjeneho lěhwa štupi, aie wón móže šo wjedrowje šjebacž!“

„Wón šo njesaštróži“, měnjješče Šurij, „byrnje tu ščmrjócžiny poľne Šhrowatow byle a byrnje w brěšynach šylne čžrjódny hušarow štaŕe.“

„Kunje tale křobłota móže jemu jow ščiju šlemicž“, šnapšhecžiw Šranž. „Na wščěch kónžach šmy traščniščo šestajeni. Ša naščje šaštupy šnaju. Čžornjow, Kołwaša, Błóžany a Žornošyki šu poľne naščich pěščkow a wščitke keŕki woľoľo tych wšow šo š Šhrowatami hibaja. Šady ničž čžahnu šo móžniščje rjady wot Šejna pščeš Wujěšd na hory tamneje štrony. Šady Šoščacžiz došahamy hačž na Ščpikowške hory. Š Šłuščina móža šo grenaděrojo walicž, a hdžež wuhěřšy hušaroyo, kotšiz poľa Šoščacžiz šteja, wuprašnu, tam budža hłowy wotlětowacž. Žarkowšku horu ma general Žiwkowiž š wulkej hromadu pěščkow. Temu njedŕ do bliška njestupja, jeho bučhawy křwatwnje witaja. Taŕ móžemy šo wščudžom na ničž wuwalecž, ale woni naš nimale nihdže pšchimacž njemóža, a

bychu-li so něhdže won hibnyč dzyli, jich wšchudžom
s wyšoka na snak smjetamy."

Jurij srudnišči wotmolwi: „Bo tajkim dyrbyu so bojecz,
so budža tež hišće naše Serby s krowju macžane. Fryza
je hižo twjerdšče lěhwisćeža pschimał. Ach, so bych dwazeczi
žiwjenjow měł, rad dzył je dacz, jenož so bych dženš
nozy czi semrěli, kotšiz ludy na ludy wodža. Haj, sto
žiwjenjow bych sdał, hdy bych so potom Rakuschenjo a
Pruszy sjednali, a na to kóždy domoj na šwoje polo a do
šwojeje bróžnje schoł."

Hanuscha běchu njedawno Jurjowe wufracžowanja psche-
cziwo wójnje rošejschke. Wón cžujesche, so jeho stary
pscheczel wjele prawdy rěczi. Runje dzyšče něšto sa-
rěcžecz, wołachu jeho k generalej.

Tak so Hanusch a Fermis srudnaj rosžohnowaschtaj.

11. Schpijon.

We kejžorskim wójšku bě wjele lóhkich pšchlow, bjes
nimi Pandurojo. Czi bych cžasto w nozy k njepscheczelškim
wojakam, kiž psched lěhwom na stražach stejachu, blisko sa-
lěšli a so s nimi do prasłanja dali. Ranje wot ranja
dyrbjachu so tajkich nadpadnikow wobaracz, kotšiz bych
zofali, kaž rucze by kanona šaržala.

Na to so kejžorszy wyschzy sepjerajo wobšanknychu, nje-
pscheczela pó cžmē nadpanycz.

Wokoło połnozy cžehnjesche so Laudon s Wuježka a
Rachlowa k Šowrjezam dele, a swobstaja te nimale rune
hona šrijedz Trjebjenz a Šowrjez. Tak bě wón k Budy-
šchinej bliže hacz Pruszy, a běšče jim po tajkim na hornym
kónzu do khibjeta.

Hizo wjeczor, hdyž so saczmi, běšče so zyle kejšorske wójsko pscheczahowacz počało.

So pak bychu Pruskich molili, njepotorhadu stany (zelty), a dyrbjachu na wschěch stronach někotši wostacz, kotšiz lěhwowe wóhnje tepjachu, kaž hewak w nozy.

Dwaj dnjej hižo dyrbjachu byty snahonjanych ludži sčtomy puschczecz. Dženša dyrbjachu to zylu nóz czinicz a haru huacz, dokelž chzynchu Rakuschenjo s tym ropot tajicz, kotryž czahanje wojakow a jěšdzenje kanonow czinjěšče.

Najwjěšchi džěl wójska bě po wurubanych puczach psches hory sczahał, a woczakowasche wysche Bukez, hacž budže kasane, so ma pschimacz.

Šow mějěšče Daun najkruczišče jadro wojakow. S tym chzynšče wón Bjedricha pobicz.

Potom haŕle dyrbjěščtej delnej wójszy sapoczecz. Šotšiz dyrbjachu pruske přědki pschimacz, sczahowachu so sady Šokwasy.

A ranju wot Šotez, Wichowow, Žarkow a Šzornjowa pak so czi hromadžachu, kotšiz dyrbjachu najdelnišchich njepšcheczelow šahubicz. — —

Pruski kral pak běšče we dobrym měrje. Nihdy hišcže jeho Rakuschenjo přěni pschimali njeběchu; duž jim to šhrobło njepšchizpiwasche, so móhli tudy jeho nadpanycz. To bě jene.

To druhe jeho hišcže wěšcziščeho czinjěšče. Wjenujzy wopaczny šchpijon běšče jeho samolił. Šjawne pak njeje, kał je so s tym měło.

Pišane steji, so šu Šejžorszy jeneho s pjenjesami najeli, kiž je jemu prajicz dyrbjak, so so woni nabojeni dale czahnu.

Drusy pak pišaja, so je jedyn jich general kralej husto došč to a tamne pscheradžak. To je so wutašako,

a duž je runy pucž tu seřharnu powěsč piřacž dyrbjal, so ƚo Daun do Čzech puřchcži.

Dosč na tym, so ƚo sjebany Bjedrič nicžeho řeho njebojesče.

Wobhladniwi a čuřchlawi huřarojo pař přchipowědachu hibanje njepřchecžela.

Runje běřhtaj generalaj Seidliz a Ziethen pola krala. Čědma pař móžesčtaj ř zylým řěčzenjom donuřowacž, so dyrbjachu někotre brigady do brónje řestawacž, a někotre regimenty řěřdnych ƚo hotowe džeržecž.

Ale na ranje móžachu ƚo řařo ř měru podacž, a řprózni wojazy řpadu derje a bjeř starořcže.

Mřha pař ležesče huřta nad wóřřkomaj.

12. Wutupjenišcžo.

Bořnóz je dawno w Buřezach wotbiřo a 14. oktobra ƚo řpocžal.

Běřche to runje dwě lěcže, hacž dyrbjesče ƚo řakře wóřřko Pruskim podacž. Tehdy ƚo řakřy řynojo řami přchi řebi na wječzenje rocžachu.

A jene lěto bě runje, so bě tu njebocžicžki duchowny řemrěř, řiž huřto ř zylěj wořadu řlecžo wo krajny pokoj prořchesče. —

Wcžera wječzor řutachu dybawe řowny. Šsu wone na wulke řemrěcže řutake? Mřokry řtorřaty wěřřil řurjawu wala. Čkaje wón řmjertne ruby ř macžateje mřhy? —

Ranje ƚo bliži. Džěcžata ř macžerjemi čřiřhinko řpja a nanojo nabywaju nowych mozow ř džěku. Dlěje dyžli hewař leža w dřěmanju, dořelž ani na pola ani na huna njemóža, dla wojerřřkich wořow, řoni a řudži.

Wonka je cźma, so ƚepišća bycz njemóže. Jenicźzy pola łoża ƚhoreje Marje ƚo ƚwěczi.

Niczo njeƚnyschisch, ƚhiba s ƚhwilemi brónski ƚchczerkot a wojaƚow wołanje, ƚotsiž na ƚražach ƚteja.

ƚjecz chze dyricz a husta cźma hiščcze hórki a doliny pšchikrywa, a niz jenicźka hwěžka njeƚwěczi pšches młhowe walniščcza.

Wysche połodniščich našypow drje ƚo ƚłabe ƚšelenje ƚběha; to pať drje niczo njeje, ƚhiba něčajke pandurske pošherjenje.

To wješnym a tež ƚmorcžatym wojaƚam drěmki ƚatorhnycz njemóže. Woni we dobrym měrje spja. —

Njeƚnyschisch ƚanony ƚarjewicz? — Ale niz horje, ale do Buƚez dele cziškaju ƚmjercz a ƚkaženje!

Na jnym ƚónzu ƚu Šhrowatojo ƚšelenje ƚapoczeli. ƚjes tym ƚu ƚo Rejžorszy druhdže mjelczo ƚ našypam dowlaƚli, ƚu Pruskich, ƚiž přědku ƚražowachu, ƚónzowali a se wschěch boƚow tu ƚylnu batteriju nadpanyli. ƚyke reto- mašy ƚo nawaliwšchi, ƚu hnydom ƚanony ƚawrócžili a ƚónzuja tať Pruskich s pruskimi ƚšelbiškami.

ƚsi cžrjody grenadirow, ƚotsiž ƚu zyke nozy ƚwoblekani byli, ƚlětaju se ƚtanow (zeltow), ale Rejžorszy hrabaju jich s přědka a s wobeju boƚow, a ƚahubja jich nimale do pošlenjeho muža.

ƚjes Buƚezami a ƚrjebjenzami zoƚaja pruszy jěšdni, pšchetož přjedy hacž ƚ rosomu pšchińdu, pšchima jich ƚaudon wot ƚrjebjenz do ƚady, a přědku jich mjeczel morjateho wołoja poraža.

Žałošne ranje ƚa Pruskich! Rejžorszy ƚu wschudžom wo- ƚoło nich, ƚaž bychu se semje rostli, ƚrjedža jich ƚhorhojow, a

skónzujaja wjele stow drěmatnych, prjedy hacž czi woczi wotewrja. Spizy a na poč nasy kója pschestróženi sa brónju, ale jich do rjadu lětatnych pohraba šmjercž. Pruske kule morja šamo šwój lud a poražuja w Bukezach kěže.

Žalofnje wotzucza wješ! Mužoj rža. Žony žalofcza. Džeczi kšicza. Stari se styskom šo modla. Wojazy klěja. Kule sakhadžeja. Tšělby kuskaja. Bubony wołaja. Trompjety škřjebotaja. Wyszzy rewja. Tšeleni padaja. Ranjeni sela. Kulki wuja a hwisdaja a rnja šo sa cžłowškej dušchu. Čžerczi šo ščžerja!

Šchi přenim tšelenju kanony je šo kral lědma na konja došynyl, praja jemu, šo někotši cžekaju.

Wón š nještróženym woblicžom kasa: „Tši regimenty do wyšoka“ — a Franz, Braunschweigski princ, jich k Bukezam wjedže.

We wšy sakhadža šmjercž š helškimi rukami. W hornjej wšy šu šo Pruszy stajili a steja psched kulemi, kaž želesni mužšy, a tšeleja do cžmy won, ščtož tšělby šamóža.

Šo Lubijskim boku cžeri stary marschal Keith horje se šapatym ludom; ale wón dyrbi šašo nasad dele, a wali šo niže wšy š konja, došelž jemu kula wutrobu psčerasy. Šeho křwawjazy mužoj padaju psčes njeho.

Na Budyskej stronje rubaju pruszy jěšdnizy se žadławym hněwom, a kóžde rubnjenje šahubi jeneho muža. Ale hacž tež zyke mozy napinaju kaž młodži hobroj, tola dyrbja na šnaš šwotlětowacž. —

A plomjenja šapalenyh Bukež cžiskaju traschate šwětlo a wuja do wujatnych kulow, do wujateho škotu, do wujatnych ludži.

Doma paš, w Pruskej a Rakuskej, džekaju nanojo, kšlěba nadobycž sa šwoje malucžke. Maczerje wucza je, štanyschi

ſ łoža ſo modlicy, ſo bychu ſtrowe czerwjene narostke.
Starſchi ſo wjeſela, ſo smēja podpjeru junu na ſtary dzeń.
Ale njeſjeba jich nětko nadžija? — —

W Buſezach wójna wótrje ſubiska kſhipi a herjeka
traſchnje.

Wſchezo je hiſhcze wołoło zyrkwje pruska ſmužitofcž nje=
pſcheczelej do wſy wobarała, byrnjež kule lětałe kaž krupiska,
kiž ſahony ſbija.

Ale woheń tych krunych muži ſ twarjenjom wupali, ſe
ſahrodow padaju, ſranjeni wot ſwojich kanonow. A hdžež
maja nadpadnizy kroczel-ſchěroki ſaſtup, tam ſo ſ bodakom
ſaběhuja. Pruszy tſělejo, kałajo zoſaju!

W zyrkwi pak a na pohrjebniſhcžu ſteja někotre ſta
njepſchewinitych mužow.

A njech kulow njewjedro do nich koło wołoło bje, a
njech ſurownizy jich hórſcho nadběhuja, woni ſteja a tſěleja
kaž njeſmjertny lud.

Sady nich pak ſo ſylniſchi woheń ſapala. Džeczatka
wo maczer wrěſhcža. Skót ſtyſkniwje ſkiwli a ruje.
Młodzenzy ſtarych ržizy ſ płomjenjom wodža a noſcha.
Młode holzy kaž ſeſtraſchene holbje bjeſ palatymi dworami
lětaju. Praſkot palatnych hrjadow pſchibywa. Srudna wołańza
po pomozy. Haſki a haſy ſkaženja polne. A nihdže doſcž
ſhczežki k cžěkanju ſe wſy. Dołoła wołoło ſkobjata bitwa!
Horjeka dobycža-wěſty Daun wyſchkam roſkaſy dawa; woni
lětaja pſcheſ kerki a role na jačlatnych konjoch, trompetarjo
ſ nimi. Deleka wojeſki kral bjeſ ſtracha na konju ſedži a
rjaduje ſ měrnym roſomom mózniſche rjady.

We wokolnych wſach wot rjewjateho tſělenja woſnjeſchka
ſhcžercža. Džeczi w kucžikach cžepizy wrěſhcža. Snylni

pschimaju sa stót. Žónske hrabaju draby. Rhornym a
šlabyym hacža šo se rženjom dychanje.

Alle czi njepowalni mužšzy na pohrjebnišcžu hišcže šo
bėduja, kaž njesranity splah.

Ssydom regimentow jedyn sa druhim wala Daun na
nich. Alle woni njetwóchnu niz krocžakki. Šchtož kule a
mjecže njemóža, docžini bodak. Napošledk šu šo Rejžoršzy
na pohrjebnišcžo krawnje dodžėkali, psches wyšoke hromady
czėlow šo k hornemu pschitwarkej dobili. Zich wótre kule
pscheražuja te tołste durje a ryja šo hišcže do snutškownych
duri. A nuts do šwjatnizy sakrocži šmjercž! Prėki a po
dołhosczi, s ljubjom dele a na nje horje kšhižuja šo kulki
a bydło bójškeho mėra šo s horzej krowju polowa. Na
wołtarju a wočoło njeho šo czrjoda Pruskich šmjercže wobara.
Hdžež hewať džėczatka kšhcžija, hdžež šwjate šlubjenja
šwjecža: tu roboczi wojeřska šašakoscz škažerškemu duchej a
wopruje žadławne wopory.

Tón dom, kiž hewať cziche modlitwy šlyšchi, pscherjewi
kušť a praskot a wołanža šlobjatyč kónzowarjom.

A wonka te kuliska, kiž wyšoko lėtaju, wotražuja kruchi
zyrkwinych murjom. Wobražene wone s wotlėtowatymi
kruhami morja. A ta husczina worzlowych Pruskich hla-
dajo rėdnje.

A nutska a wonka nimaju kulow wjazy do tšėlbow.

Duž džeja s bodakom a na tešak, šo k šwojemu wójsku
pschėbėdžicž. Ženož nėkotsi czėknu.

Daun je Bucezy dobyť! Měha njeje šo hišcže na
semi roslėška. Ženož wysche Bucez a wokolnych wšow šo
psches nju wóhnje pala, šo šo tam šcherjeńska šwėtklina
widži.

Alle daloko wysše teho wutupjenja je Bože šlónčžo na njebjěša stupiło, jeho pruhi pať šo psches kurjamu njejašnja; pschetož jim chze bycz hrosno, šo móhke wohladacz, kať šebi bratsjo žiwjenje rubja.

Bože šlónčžo radscho tam šwēczi, hdžež tajki placž nježałosczi, hdžež rocžk wješety na šapončžkowym šerku šněda, a šajeczł šo mjelcžo do šaku wlecže.

Daun je Bukezy dobył. Morwuch a mrějatuch mužškich, šotšiz běchu nadžija nanow a maczerjom radošč, šu nje-pschelšne hromady. Na šebi leža a š nich a psches nich a pod nich lije šo krej, kaž šliwkowe rěczki. A na nich teptaju czi, šotrychž je jim Bóh ša bratrow štworił, a dobywaju šo š kanonami psches nich. —

Bjes tym šabiwaju šo tež wočoło Kotež a Łuska. Nje-daloko Łuska štejachu šrute našypny. Š nich dele ššělšiška šóždemu hrožachu, šiz chžyl bliže štupicz, dyžli šule došahaju. Psched našypami pať bě wjele štražow nastajanych, šo bychu hladali, hdže šo šchtó hiba.

A tym běchu rano po cžmě Kežžorszy pschikhadželi, a šo š leščžu ša deserterow wudawali. Duž běchu jich štražnižy našad do lěhwa pušhcželi, hdžež hromady ššelžow štejachu. Bórsy pať bě tych pschiběhanych telko, šo móžachu šo njenadžijzy na dowěrných ššelžow walicž a jim te twjerde hrodžišhcžo wotdobycz. Šola wjele žiwjenjom šezrachu pruske brónje, přjedy hacž šo našpjet wobrocžichu.

Tež deleka pola Ššišchowa Pruszy šrwawjo našad štupachu, dokelž bě jich přynž Baden-Durlach tam š pschemozu nadpanył. —

Š palatuch Bukež dobywarjo šule a šuliška ščžeku. Alle bórsy šašo wopushcžēja wješ; pschetož njepschemožity nawal

Pruskich so na nich hrimoze. Duž s nowa morwuch po=teptuja a spadanych rosješdžuja.

Dwaj prynzaj, Hendrich Pruski a Franz Braunschweigski, a Dessauski wjerch Moriz s wjeczatym wójskom horje czërja. Sidh schumjate storki dobudu wješ.

Ale dvě kuli franischtej wjercha Moriza na smjercz, a jene kulisko wottorhny prynzej Franzej hłowu; Pruszy dyrbjachu dobytu wješ sašo puschczicz a shubichu 100 kanonow!

Na Budyski bok horje so nowe rjady se šapatym khrobkom wichorja. Kral šam wjedže schtyri smjercz=šazpivate regi=menty, kiž se šlobami pënja a šahubjeja, šhtož moridla došahnu.

Žejdni pač s tajkej traschnoscju na nich šajješdžuja, so dyrbjaja so psched jich mjeczemi pruske khorhoje wrócžecz. Nimale hrabnychu krala Bjedricha.

Šwërne hujarojo pač njepuschcza jeho, ale šchczëpaju nopy wočoło so, hacž jeho njewurubaju. Dwaj młodaj knjesaj bušhtaj jemu na boku škónzowanaj, haj wón šam s rany krawi. Duž czëka! —

Młha je so bjes tym roščahnyła a šwëtky džen je so roščërik. Nětko móžetaj so njepšheczelej došč widžicz.

Kral šam s lohka ranjeny pytny, so je tu na kónz, a roškaja wójsku, so kručze šrijadowacz a naspjat czahnycz. Posastawšchi w jenej šerbskej wšy pschemyšlowašche šedžo šwoje nješbože! (Šladaj wobraš!)

Niže Kralecžanskich hórkwow počachju lëhwo pschihotowacz. Pola, kuli a mokšiny so pod nimi pschepadowachu, a kule a palate wšy hišcže sa nimi šycžachu.

Bjedrich bě drje poraženy, ale tola hišcže tač šylny, so jeho Daun dale njepšheszczëhašche.

13. Rónz.

Štó wupowěda škaženja czělateho nadpadnišcža, na kotrymž horze czerwjene žórka do horzyskich popjelow cžecža? Najrěcznišce jasyki su k temu pschěšlabe.

Wrócžmy płacžitej wocži s njepšchěhladneho šmjertnišcža!

Mjecž drje šo tež psches kamjeńtne dusche, hdyž šo tu tyšazy šylnych wojašow wufrawaja, kotřiž bychu na Božej semi s puscžinow selene šahrody nahajicž móhli.

Woni tu nětk šjednani leža, kotřiž čyžu šebi rano wutrobny pschěšć.

Na 9000 Pruskich wala šo morwych abo we šmjertnym štyštu.

Bjes nimi leža na 8000 rakuskich cžělow. —

Hdyž je we měrnym cžašu mužski w šylnosczi mlody šemrěš, hotuja pohrjeb, a wješ a wošada wo njeho žaruje. Štó tudy na pschewodženje póńdže?

Bošojza europiskich krajow dyrbjala žarowanške rubišto pschěštrěcž, dokelž wšchudžom we nej wo šynow a bratrow žaruja.

Rščiž dyrbjal šo stajicž, kotrehož cžoło by wysche mrócželow štało, a krejczecžate pišmiska dyrbjale s njeho želatu powěšcž po šwěcže rošnoschecž. —

My paš popšchějmy morjenym šmjercž, a pschějmy mrějatym bliske wumóženje.

Mješchiski hajniš Šurij Šermis šhwatašce po někotrych dnjach s wucžerjom do Bukez. Někajke šhěžki bě woheń njesežraš, a we jenej bě wucžer pod tšěhu šwojej a jenej drugej šhorej žonje boršo ščiniš. Šermis njepesche mašy a žašby, dokelž čyžysche k někotrym hubjenym dóńcž.

We rakuskim lěhwje ƚo tšělesche.

„To tam ƚa dobycže ƚwjaty džen dđerža“, ƚapocža wucžer, „mało wješeli njejšu, ƚo ƚu hromady khorhojow dobyli, wšhitke stany (zelty), ƚta wošow, wšchu wójnsku a lěhwowu potrjebu ƚebraли, a pščeš połne sto kanonow wotbili.“

Termiš pač hněwnje džešche: „Temu rěkaju Boža ƚlužba, hdyž tam spěwaju ƚa to, ƚo hory wukrwawjennyč Božu semju pšchikrywaju? To Bohu njedyrbi hrosno bycz, hdyž ƚo tam ƚa to k njebješam wołaju, ƚo ƚu hórki pjelste wot krowě, a ƚo je krawanišcžo połne ƚydnjennyč kužiskow? To dyrbi Bohu džač bycz, hdyž jemu k cžesczi s dobytyč tšělbow kuškaju, s kotrymiž chzedža pšchichodnje hišcže hórje kónzowacz? Njebješkim dyrbi ƚo kħwalba lubicz, ƚa to spěwana, ƚo ƚbite wójsko, hlódne a nahe a kħore na semi ležo dyrkota, tač ƚo móhke dušche tež tym wulětacz, kotrychž ƚu brónje pšchepušcžite? Budže w njebješach radošč, hdyž ƚo pšchěhubjeni ƚynojo domoj poklazaju, ƚo bychu jich stari nanojo žiwili? Skiwlot a korcženje, ƚdychot a žakošč se ƚmjertnišcža wótsišcho woła, dyžli jich bohahanjerške spěwy!“

S pšchipucžnyč poteptanyč kercžkow ƚatorže jeho jačlenje.

Wonaj, wohladacz kħwatawšchi, namašaschtaj domrěwazeho wojaka.

Běšche potom wokolo Schimana a Judy.

Znyč Budyšchin běšche kaž wulki lazaret, tač bě wšcho połno hubjennyč s wobeju wójstkow. Bruszy běchu tyč ranjennyč, kotřiž móžachu jenož někač wjesenje ƚnjescž, na wošy smjetawšchi wotwošyli, hdyž ƚo tola do Schlesynskeje

podawachu. Najhubjenskich běchu pak do njepšhecželoweje mišosće wostajili.

Ale tež sta šmjercz=ranjenych Rakuschanow běchu do města swožene. —

Mjeschiski hajnik Jurij šedži, do wocžow šdrěny, pschi tožu, we kotrymž stary brodaty wojaš skorži.

To je Franz Hanusch.

Wědma bě Jurij we tež wupuscžennych Mjeschizach to najnušnišce sarjadował, běšče šo pschese dny k staremu pscheczelej nastajał, kiž bě ranjeny do města dowjeseny, šo by hladał, kak móhł jemu pomozny bycž.

Wczera pak běšče pschischedšchi widžał, šo tu žana pomoz njebudže. Franz to šam cžujesche. Wón se šlabym hłošom rěcžesche: „So bych tola hišče wo mojim Radušławje šhonił! Ze šnadž jaty? Ze šnadž mormy? O šo to njewěm! Wón tu ke mni pohladał njeje. Šsu jeho do jamy cžišli, šnadž na pół žiweho? Ze traž šo dołho pod njebjom mrějazy walak? Nichtó mi nicžo njepraji. O to budže jeho njewjesty šmjercz, ta budže šo ša nim pod šemju rudžicž. Mój šyno, mój šyno!“ —

Jurij wědžesche wotmolwicž; ale ta nadžija, šo móhła pscheczelej někajka rada bycž, běšče jemu ert šanknyła. Šrosymiwšchi pak, šo je kónž wěšty, poča wón pomažu wěrnosć wušnawacž.

„A to budž twój pokoj“, wón škónčnje pschistaji, „šo je krótku šmjercz měł. Psches wutrobu ššěleny ležesche, š mjecžom w horschcži.“

To wuprajicž njeje, kažke bolosće dušchu mrějateho nana pschewšachu. Š šhwilemi šhladowasche na wjerch, jako by do njebješ hladajo Radušława namafacž čžył.

„Mój syno, bórsy ja tobu pschińdu“, sčeptasčje blěda huba, „o běda na wójnu, kotraž tebi žiwjeńske radošče sčasny. Psčje czo dyrbi smjercz woběju torhnycz? Psčje czo dha nješměsch so sobu dobycza wješelicz?“

Zurij s czičimi słowami spytowasčje, hórke myšle sahnawacz. „Daj pokoj“, pschistaji wón, „daj pokoj, wschať jeho bórsy sašo pschi šebi smějesch. Ščto tu cžłowjestwo dyrbi na stysknej semi, kotraž šwoje džěczi póžera?“

Franzowej słabej hubje so doczahowasčtej mjelcžo: „Wscho kónzowanie podarmo — to mi smjercz cžeži — Bruszy šu tola wujěli — psčecželo mišny — o —“ wón smjelknywschi na palatej ranje mašasčje. — — —

W nozy jeho cžělo studnjesčje. Bjes słowczka wołoschi Zurij šhinjene cžoło, hladasčje dołho s tšchepotatymaj hubomaj na morweho, junu jeho hišcže wołoschi, pohladny hišcže junu do blědeho woblicza, a wón torhny so psčewsaty wotšal!

Rakuschenjo běchu so wotšalili a wupuscženjska hrosnoscz so mjějšesčje.

Na wsčěch bokach sběhachu so rjady sčěrofik šyrnych hórkw. To běchu rowišcža.

Psčed wječzorum jeneho dnja stupasčje Zurij w Bufezech wot khoreju žonow, so by, tať sprózny hačž bě, šebi na tórmje wobhladať, kať šu kule tam sašhadžale.

Dołho bě šebi horjeka sawostať. Na semi sčěrjesčje so cžmiczka, ale hwězki sašwěczachu so s zunym šwětlesčkom. Šnuty hladasčje sčědžiwz k blyskotatej hwěšdžinje s wuhladom won. We nim hibachu so šrudne a směrnišče myšle.

Tež dele wón woczi słožowasche, a hladasche dołho na semju, na kotrejž wětšik psches rowy a nahe kerki saduwasche.

A jako na ranju sernicžka sšhadžesche, rěčžesche jeho želniwy hłóš:

„Nanajo, stajecze wješelej mjesu, hdyž synka dawacze kšćizicž! Wěscze, hačž tež wón něhdy njedyrbi do wójny?“

„Njepłacžce, bylsate maczerje, kotrež lubowane hólčžatka hrjebacze. Derje stanje šo jim, hdyž s cžichim wušnjnjom wuńdu!“

„Ty pak, narodo pschichodny, wobtkhowaj šwědcženja trasčne, kiž tudy na zyrkwi masč! Wodžcze, nanajo, wufniwe džěczi na městno tuteje sšażenzy, šo šahe nawufnu, běda na wójnu wołacž a měr lubowacž.“

„A ty nětk, wošada, hdyžkuli we šwjatnizy klecžišč, hdyž tam psches kulow-džěrate durje Bože šlónčžko na tebje šwěczi: — spěwaj a modli šo nutrnje, najhorzyscho sdychuj a prosč Boha wo měr!“

Zloty měr wšo dobre płodži,
Hrozna wójna wšemu škodži.
Što měr dawa? wjeselosć;
Što pak wójna? hubjenosć.

Čižicž Ssmolerjež knižicžisčžernje w Budyščinje.

